Deiparæ, quòd talibus auditionibus & spectaculis digni essent habiti. Cùm autem eos, qui ægrotabant, vidissent somno oppressos, metiuntur ex omni parte ambitum arcæ, in qua erat diuinum repositum indumentum: ipsamque ligni speciem & habitudinem, ex quo erat arca, accuratè admodùm & diligenter considerant. Deindè mane egressi, & honestam salutârunt mulierem, & cùm rogâssent, vt audacter iuberet, si quid sibi opùs esset Hierosolymis: s. enim rursùs ad ipsam venturos per eandem viam: inierunt iter versùs Hierusalem, cùm illa dixisset, se nullo alio egere, nisi eorum precibus, & vt eos rursùs lætos viderer & alacres. Videntis quam deuotionem ergo sacras reliquias.

L. CVM fuissent itaque Hierosolymis Galbius & Candidus, & partim quidem Deo preces fudissent, partim autem pauperibus & egentibus liberaliori dextera eleemosynam erogâssent, secretè vocant quosdam fabros lignarios, quibus iubent, vt eis construant arcam & forma, & figura, & magnitudine illi, quam viderant, similem: mandantes præterea, vt formaretur etiam ex ligno veteri, quò nihil in ea cerneretur, quod non esset omni ex parte simile prædictæ. Excogitant deindè aliquid aliud idoneum ad celandum id, quod erat futurum. Comparant sibi auratum operculum, vt eo arca tegeretur. Postquàm autem & precatio, & erogatio eis satis benè habere visa fuit, eo accepto, quod fuerat fabrefactum, redeunt in vicum sani & alacres: aromatibusque & suffitibus aptis ad sacrificium, venerandam donant mulierem. Et illa quidem rursùs viros, tanquàm sibi familiares, iucundè accipit. Illi autem rursùs ab ea petunt, quòd prius, vt scilicet in sacro habitaculo totam noctem transigerent. Illa verò rursùs quoque permittit, nihil omninò suspicans. Qui ingressi, summo ocio vtebantur precibus ad inculpatam, & ab omni reprehensione alienam Dei matrem, eas tanquàm sacram hostiam lachrymis pinguefacientes: Non ignoramus nos serui tui, dicentes, ô diuinissima, & in primis illustris Domina, quænam olim Oziæ euenerint, qui ausus est tangere arcam, quæ erat secundùm legem. Quomodò ergò nos, qui sumus multis obnoxij peccatis, te non iubente, ausi fuerimus diuinâ hanc arcam omninò tangere, intrà quam est talis thesaurus repositus: & non solùm tangere profanis manibus, sed etiam eam aliò transferre? Annue ergò voluntati nostrarum animarum, ô boni filij bona mater. Ad tuam enim ciuitatem est translatio, quæ est omnium aliarum Regina, & te semper magno studio statuit honorare. Ad eam nos hoc diuinum donum exportare statuimus, ad eius tutelam & gloriam, quæ nunquàm extinguatur. Hæc tota nocte dicentes in oratione, & solum lachrymis madefacientes, repentè implentur fiducia, fiducia, inquam, contemperata reuerentia. Deindè ad diuinam accedunt arcam, simul læto & tremente animo, & cùm omnes, qui illic erant, efficeret somnus nullo sensu præditos. (O beatas manus, ô furtum, in quod nulla potest omninò cadere reprehensio) hanc accipiunt eis quoquè omninò hac in re fauente gratia. Et eam quidem sic tollunt: apponunt autem, quam Hierosolymis ad eius similitudinem fabricati fuerant, cùm ei etiam imposuissent operculum. Quod quidem erat aureum, vt diximus. 2. Par. 26. Priscorum Christianorum erga reliquias reuerentia. Galbius & Candidus clam secum absportant sacram vestem.

LI. CVM primùm autem illuxisset, sanctam mulierem quidem iubent valere, & rogant, vt non cesset pro eis orare, & eorum facere commemorationem. Deindè ei quoquè digito ostendunt operculum, quasi veram illam tegeret & primam arcam, quod mulieri quoquè visum est ab illis allatum esse honoris gratia. Et cùm præterea ijs, qui fuerant inuèti, pauperibus suppeditâssent, quæ erant necessaria, valdè læti protinùs iter ingressi sunt, domum reuersuri. Postquàm autem venissent Byzantium, non honestum esse statuerunt, ijs, qui illo tempore erant, Imperatoribus mysterium priùs communicare, quàm Patriarchæ. Eos enim subibat timor, nè quod ipsi suum esse bonum statuerant, eo ab illis priuarentur. Cùm ergò multa consultâssent, eis hæc visa est optima sententia, latenter eos ad hoc quoquè monente Deipara. Erat eis prædium apud muros ciuitatis, propinquum marini sinùs cornui. (Huic loco nomen erat Blacchernæ) in eo extruunt quidem domum oratoriam. Cùm autem eis magnæ esset curæ, vt laterent, Petri Apostolorum principis & Marci domum nominant. Cùm in eo certè sacrum illum thesaurum posuissent, omne statim studium adhibuerunt, vt in templo esset perpetua hymnodia, perpetuus odor aromatum, & assiduus splendor luminum. Et sic quidem longo tempore hoc diuinum mysterium, fuit semper re vera mysterium. Hymnodia, suffitus, lumina antiquitùs in templis.

LII. QVONIAM autem ei, quæ per ipsum honorabatur, & cuius erat ille amictus, visum est, tantum bonum ad solos duos testes non debere contrahi, & tanquàm profundo aliquo contegi silentio, & communes diuitias esse eorum tantùm proprias, & communi epulo eos se solos explere: mouet ipsos ad id, quod tacuerant, proferendum in lucem: & accedentes, annunciant ijs, qui tunc erant, Imperatoribus, & aperiunt quale sit miraculum, & declarant quemadmodùm sit allatum. Eos autem, cùm audijssent, magnum inuasit gaudium: & protinùs fit publicum, quod fuerat occultum. Et beati quidem inter omnes reputantur Galbius & Candidus propter tale ministerium, & publicis honorantur honoribus: Diuina autem ædes in eo loco regijs impensis Deiparæ ædificatur: & capsa ex argento & auro constructa, sacrum illum thesaurum excipit: plurimis alijs muneribus & donis domus honoratur. Leo verò & Verina (ij enim tunc imperabant, quorum tempore hoc quoquè magnum & reuelatur mysterium, & ad regiam vrbem exportatur) cùm pulchre & piè imperâssent, & Galbius & Candidus, qui hoc ministerium pulcherrimè obiêrunt, transferuntur posteà ad senectuti non obnoxiam vitæ conditionem. In capsa argentea & aurea reponitur vestis S. Mariæ.

LIII. CVM ergò hæc sacra arca nobis contineat, non quasdam tabulas, manu Mosaica politas, sed vestem planè diuinam, & summe venerandam, quæ non solùm intemeratum & ab omni labe alienum corpus texit: sed in qua (vt audacter dicam) cùm esset infans, Deus verbum fuit inuolutus & auctus: adeò vt ea sæpe conspersa sit guttis lactis venerabilis, quo nutritus fuit is, qui est omnium alimentum & vita: ad eam quidem vere laudandam nulla sufficit oratio: sola autem gratiarum actione res est prosequenda: & ipsi Deiparæ sunt agendæ gratiæ, & eius filio communi Saluatori & Regi, qui omnia ad nostram vtilitatem & salutem dispensat: Et gloria & potentia nunc & semper, & in sæcula sæculorum, Amen. Vestis planè diuina & venerranda.

VITA S. ARNVLPHI SVESSIONENSIS EPISCOPI, AN. 1050.

AVTHORE LISIARDO EIVS SVCCESSORE EPISCOPO: CVIVS SERMO per F. Laur. Surium passim nonnihil expolitus est: modestè tamen propter authoris reuerentiam.

PROLOG. VENERABILI & charissimo patri & domino Radulpho, Dei gratia sanctæ Rhemensis ecclesiæ Archiepiscopo, omnium Episcoporum infimus Lisiardus salutem, & omnium bonorum plenitudinem. Frequens & celeber te videndi & audiendi vsus multis patefecit, & in ijs etiam mihi, scientiæ tuæ pelagus immensum, eximiam prudentiam, & in omnibus moderationem & discretionem, amorem quoq; & studium prouehendæ sanctæ Ecclesiæ, atq; in corrigendis, disciplinæ tenorē. Itaq; tot virtutū tuarum adminiculis fretus, veridicorū etiam testium multiplici ac diuturna relatione informatus, rerum quoq; magnitudine incitatus, ausus fui impertus opusculum conscribendū suscipere, quod doctis scriptoribus meritò seruari oporteret: non tamē elationis typho, sed vtilitatis causa permotus, vt meæ exiguitatis opera vtcunq; in publicū proferrētur magna operā Dei, quæ sapientes & docti hactenus à profundo silentio & hominū obliuione vindicare neglexerūt. Cùm a. ad hæc pro virib. exaranda animum intenderē, palpitabā (fateor) p̄ pauore: sed cū accuratiùs pensitarē, illum timorē meum fore

Typhus, id est superbia & fastu, frequentè est apud S. Augustinum.

fore vtilitati fraternæ obstaculo, referebam animum ad tuæ moderationis contemplationem, sciens proculdubiò facilè veniam patére temeritati, quæ accidit germanæ charitati inseruire cupienti. Det itaque tua Paternitas veniam præsumptori, qui hoc conatu per omnia tuo studuit seruire decori. Det tua authoritas gratiam & pondus isthæc propalaati, nè pro sua vilitate rubore afficiatur. De veritate horum, quæ dicturi sumus, nulla cuiusquam mens ambigat: quippe cùm ea tam diligenter inquisita, & ad liquidum comperta sint ab ijs, qui interfuerunt, vt certò constet, omnia esse verissima. Et quia mihi perplacet ante omnia te in id intentum esse, vt Ecclesia prouehatur, quicquid in his minùs comptè prolatum erit, tuæ tuorumque sapientiæ curæ sit, vt nobili Rhemensis eloquij acumine elimetur, quod mea socordia mansit impolitum. Vitæ igitur sanctitatem & virtutum opera, quæ Christus Dominus modernis temporibus militi suo Arnulpho largitus est, vel aliqua ex parte narraturus, omnium bonorum artifieem inuoco Spiritum paracletum, vt ad ea referenda benignus repleat os meum laude sua, qui, vt ea efficeret, huius seruti sui præcordia sua luce illustrauit.

AVG. 15. Patria & parentes S. Arnulphi

PER id tempus, quo Flandriæ regio, Balduini Comitis & Adelæ coniugis eius, regimine ornabatur, regnum I. Francorum moderante Henrico filio Roberti, & apud Anglos regnante Eduardo pio Rege, fuit vir nobilis, Fulbertus nomine, in pago Brabantiæ apud fluuium Scaldem in villa, quam vocant Thidengem, qui non solùm genere, sed etiam mundanarum rerum copia locuples, inter cæteros conterraneos & animo & carne modis omnibus eminebat. Porrò nobilium more, digno matrimonio inito, ex nobilissima coniuge * Meinsinde filium elegantem sustulit. Is iam adultus, & armis gestandis aptissimus, ex hac luce est subtractus. Eius verò mors grauissimum parenti vtrique omniqué familiæ dolorem attulit, ità vt toto anno illum plangerent sine intermissione. Iam menses aliquot in illo dolore consumpti erant, cùm eccè in somnis apparet illi matronæ vir speciosus, & multa luce splédidus, ità dicens ad eam: Quid ità teipsam mœrore afficis, & tristitia deprimis propter filium, tam vtiliter mortuum? Quem si vitalem spiritum ex te accepisse nosses, non immeritò lugeres à te factum & conditum. At nunc, quandò eum supernus conditor incomprehenso quidem, sed tamen æquissimo iudicio ex hac vitæ sustulit, quo pacto lugere ausa es? Quòd si vitæ illi spatia suppeditassent, prædo lubricus reuerà fuisset. Nullum igitur propter eius obitum deincèps tuo cordi patiaris inesse dolorem: immò verò summoperè exultes, quòd in vtero gestes puerum, qui superna prædestinatione magnus est futurus. Quem vbi in lucem protuleris, Christophorum vocari curabis: quandoquidem reuerà in hoc ille destinatus est, vt verbis & factis suo in pectore Christum ferat. Et vt certò nóueris hæc ita diuinitùs præfinita, abi ad ecclesiam, & eo loco, quo soles orare, fodi iubeas. Humo fossa, inuenies lapidem, in quo grandibus literis insculpta cernes, quæ tibi filij tui & nomen & meritum prodant. Matrona tantæ laudis percepto oraculo, summo manè euigilans, cum ingenti stupore & mirabili gaudio visionem narrauit marito: atque vt cœlestium verborum probaret fidem, assumpsit famulos, & abiens ad ecclesiam, eo loco, vbi preces facere solita erat, fodere cœpit: & eccè lapidem quadratum inuénit, in eoque profundè Christophori nomen exaratum. Eo reperto, maiori est affecta lætitia, & secura iam de prolis sanctitate, quam antè à ne sciérat se concepisse, alacriter expectabat diuinæ operationis munus tam præclarum. Indè * opportuno tempore peperit filium diuinitùs promissum, cum multo gaudio patris & propinquorum, eumque è sacro fonte suscipiendum direxerunt pro more ad Arnulphum Aldenardensem, virum diuitijs & potentia insignem. Is hilariter excipiens infantem, festinauit impertiri illi sacrum regenerationis lauacrum. Porrò præ nimio propinquitatis amore & fastu quodam, non permisit eum Christophorum vocari, sed voluit à se Arnulphum dici. Ethautem non accepit nomen Christophori, at virtus tamen Christum ferendi, in dies in illo excreuit. Cùm enim studiosè & accuratè satis nutriretur, die quodam superuenit peregrinus, multa canitie conspersus: qui infantulo benedicens, & quasi balba locutione alludens, ait ad nutricem eius: Hunc paruulum magno studio & summa munditia enutrito: Christus enim Dominus cor eius inhabitaturus, virtutem operum suorum per eum populo suo annunciare decreuit. Tantis igitur ac talibus auspicijs, agente Deo, merita illius & futura gloria declarabantur ac propalabantur, & antè, quàm faceret opera Domini, iam qui factutus erat, diuini fauoris laude & laudabili fama anticipabatur.

Visio matris eius.

Multi dispensatione diuina ex hoc sæculo rapiuntur, ne malitia mutaret intellectum eorum, aut fictio deciperet animā illorum vt sap. 4 dicitur.

* S. Arnulphi ortus.

Eremitæ de eo vaticinium.

ADVLTVS verò cœpit esse blandùs alloquio, acutus ingenio, promptus obsequio, opere alacer, efficax & II. fortissimus membrorum robore. Tanta sanè virium excellentia & corporis agilitate eminebat, vt quatuor aut quinque coætaneorum vires excederet, ità vt omnes eum fortem Arnulphum nominarent. Et pater quidem ac mater cupiebant illum tradere studio literarum, sed propinqui summoperè illis resistebant, maximè verò supradictus Aldenardensis Arnulphus, ex paterno sanguine cognatus. Eius enim maternā prosapia ex Comitum genere deriuabatur, nempe Ducis Louanienfis & Comitis Namureensis, Losnensis, Dusacensis arque Montensis. Tanta nobilitate ornatus Arnulphus Christophorus, (Sic enim eum mater ex diuina sponsione máluit appellare) quicquid in se habuit elegantiæ & splendoris, totum appetijt in Dei famulatum tedigere. Optabant verò propinqui eius in bellicis rebus illum habere tyronem potiùs, quàm gradibus ecclesiasticis accommodatum. Ità factum est, vt sæcularis militiæ cingulum cum multa cognatorum exultatione acciperet, spiritalia arma postmodùm vtiliter correpturus. Itaque pro voto amicorum & nobilium consuetudine militiæ arreptis signis, picratis opera exercere studuit, pius in subditos, erga pauperes profusus, in iudicijs rectus simul & misericors, auscultandis diuinis officijs maximoperè intentus, in amandis paribus mirè gratus, in Dei timore firmus, erga parentes honorandos valdè solicitus, & apud omnes, qui illum nouerant, gratiosus & charus.

Magnum corporis eius robur.

Militiæ dat operam.

Eius virtutes.

Eccl. 39.

AD ostendendam corporalem eius fortitudinem licèt plura suppetant, nos tamen non nisi duo succinctè ex- III. pediemus. Cùm enim opera Domini vniuersa sint bona valdè, illius quoque roboris seu virtutis cognitio, materia erit laudis Dei, qui eam illi contulit: simul etiam accedet ad cumulum gloriæ sancti huius, qui ea non ad mundi vanitates & insanias falsas, cùm posset, abusus est: sed contemptor eius, & quæ ex illa comparatur, mundanæ gloriæ, totus ad Dominum conuersus est. Enimuerò in sanctis etiam corporalia Dei dona prædicantur, nobilitas commendatur, opulentia extollitur: non quòd hæc beatitudinem illis contulerint, sed quòd eorum contemptu, quibus ad malum potenter abuti poterant, sed noluerunt, gloriosiores & illustriores euaserint. In aula igitur Imperatoris apud Traiectum frequens erat conuentus sæcularium, mundano fastu tumentium, & in ijs Comes Flandriæ, inter præcipuos summus. Is cùm exoccupatus quibusdam hora opportuna occurreret, vt iuuenilis feruor assolet pro captando inani fauore mira facilitate agi, exurgit hincinde militaris cohors, iactandisque lanceis non sine virium attenuatione alius alium vincere summopere contendebat. Inter hos conatus animosi & audaces arcus fiangunt, & Imperatorijs militibus, in hoc conflictu fere superioribus, dum Flandrenses nihil egregium, quod celebris eorum virtutis quoddam esset probamentum siue documentum, efficiunt, parùm absunt ab opprobrio & ignominia. Aderat tum in comitatu Flandrensium vir egregius Arnulphus, qui ætate quidem iuuenis, sed senili prudentia & grauitate pollens, nulla instár, illorum leuitate mouebatur. Quidam igitur virtutis eius, cui nulla in Germanorum regno comparari poterat, conscij, ipsum adeunt, & vt ludicro certamini apponat manum, non tam rogant, quàm cogunt. Adduntur precibus præcepta maiorum & senforum: quibus ille coactus, in re, etsi ipsi nihil profutura, non

Grauitas eius inter fidales leuis.

tamen

tamen cuiquam nocitura, obediéntiam pertinaciter negare, friuolum ducens, lignum, quod in vertice mali positum, velum continet, afferri curauit. Allato ligno, quod lanceis multo & longius & crassius esset, ille cunctis stupentibus assurgit, & molem illam atque pondus potiùs, quàm lanceam, vi multa concutiens, procùl conijcit. Mox strepitus & clamor omnium in laudem viri existit, & Flandrensibus eo in ludo sine vllo periculo victoria cedit. Nam iuxta illud Poëtæ:

Ludus enim genuit trepidum certamen & iram:
Ira truces inimicitias & funebre bellum.

Eiusmodi in aulis Regis fiebant conflictationes, ioco quidem initiò susceptæ, sed persæpè in luctum & homicidia desinentes. Quod idem profectò leuibus hominibus & mutuo tumore inflatis facilè etiam hîc euenire potuisset, si non hunc ludum vir virtutis Arnulphus diremisset.

IV. CVM seniore suo Arnulpho Aldenardensi quandoquè, vt crebrò solebat, proficiscens, ad iter arctissimum peruenit, vbi plaustrum fœno onustum viæ angustias occupans, omnem transitum prohibebat. Itaque socijs eius aliò se conferentibus, solus cum armigero suo mansit illic, partemque fœni in terram abijcientes, & aliam cum plaustro manu sustollens, in eum locum, quem vepres & spinæ obsidebant, & iter angustum efficiebant, longiusculè transposuit, atque ità viæ obstacula iter agentibus, non minùs facilè, quàm benignè, amouit. Mouet loco fœni plaustrum.

V. OMNIA ille militiæ exercitia & studia percurrit, Imperatorijs atque Regijs bellis interfuit, Flandriæ & Brabantiæ lites & rixas compescuit: rectis & probis omnibus vbiquè charus & amabilis, prauis & improbis terribilis & inuisus. Nam vt erat validus & formidabilis ad exercendam vindictam: ità ediuersò pro causarum ratione & merito, pro loco & tempore, mitis erat & profusus ad clementiam. Sed cùm tot & tanta virtutum germina, quæ diuina in illo gratia seminauerat, non possent vberes proferre fructus, neque sese diffundere, terrena militia illum retardante, salutari apud se consilio statuit laborem & curas militiæ in aliquid melius commutare, vndè illa posset stipendia expectare, quæ vitæ & laudis nullum sentirent finem. Itaque conuocatis duobus armigeris suis, iubet quamprimùm omnia armorum genera expediri, vt cum eximio ornatu & pompa, Francorum Regis aulam possit adire. Parent armigeri imperanti, præparant equos, arma componunt, omniaque strenuo milite digna comparant. Tum Arnulphus matri valedicens, (iam enim pater obiérat) arripit iter versùs Franciam: & neglecta Regis Philippi aula, festinus expetit ecclesiam almi confessoris Medardi, quæ est sita apud muros vrbis Suessionensis. Erat tunc in illo monasterio præclara monachorum congregatio, quorum honesta celebrabatur institutio, digna Deo immolans laudum sacrificia sub Abbate Reinhaldo. Eius loci fratres prudentes, & tum diuina, tum humana solertia præditi, coram Deo & hominibus eum Apostolo bona prouidentes, (Neque enim esse poterant moribus inculti, qui totius Franciæ & Romanæ atque Rhemensis curiæ crebra visitatione afficerentur) Arnulphum deuotione præcipua ad Christum properantem, ità vt par erat excipiunt, atque militiæ cingulum respuentem, armaque cum vestibus cultissimis, quas attulerat, ecclesiæ conferentem, tondent, & tonsum habitu regulari & Crucis Christi mortificatione induunt. Iam verò monachum effectum, & re vera huic mundo crucifixum, literis erudiunt, legibus & præceptis Dominicis informant, cunctisq; monasticis sanctionibus imbuunt: quæ ille omnia in interioris hominis cella adeò recondidit, vt semina verbi Dei nec secus viam, nec in petrosa, nec inter spinas cecidisse, sequens eius via prodiderit. Quam fuerit mitis, & clemens. Insigne monasterium S. Medardi. *Rom. 12.* Tõdetur S. Arnulphus & fit monachus. *Matth. 13.*

VI. IAM annuum cursum in regulari tramite exegerat, & propter eius animi deuotionem & obedientiæ probationem, iniungitur ei cura eleemosynæ præstandæ, & alendorum pauperum solicitudo. Dignum planè erat, vt ei cura egenorum demandaretur, qui misericordia visceribus afflueret, & liberalis per omnia haberetur. Huius ministerij causa cùm quadam die prædium illi charitati deputatum solus inuiseret, canes omnes pagi adiacentis in eum subitò insiliérunt, dentibus rabidis illum dilacerare cupientes. Quibus ille manu extensa innuit, vt ipsum sequerentur. Parent canes, & rabiem in obsequium mutantes, ei se comites placidos præbent: & quandiù illic mansit, cum illo manserunt, tandemque illo reuertente rediérunt, nec aliquem, eo præsente, morsu vel latratu insectati sunt. Cœpit intereà multa se carnis mortificatione constringere vigilijs & ieiunijs operam dare, in preces prolixas cum lachrymis incumbere, atque in omnibus probabilem se exhibere. Atque vt funditùs risum omnem & lætitiæ mundanæ motus comprimeret, aspertimo & nodoso tribuli ramo corpus sub veste cinxit, membra viriliter lacerans, & mentem ad cœlestia dirigens, at nihilo minùs vultum hilarem & iucundum omnibus exhibens. Quodam die in conuentu fratrum quippiam prolocuturus, non potuit more Francorum exactè verbum exprimere. Dixit ergò ei Abbas, vt ad horam sileret, nè vtilitas causæ differretur, si latiùs indè tractatum esset. Quod silendi mandatum ille corde simplici & veræ obedientiæ zelo per menses aliquot obseruauit, nulli verbum proferens, nulli reddens responsum, donèc à fratribus nunciatum est Abbati, eum prorsùs obmutuisse. Abbas ergò eum ad se vocans, perquirensque cur sic perpetuò taceret, audit ab eo, diuturni causam silentij fuisse, quòd ipse eum tacere iussisset. Admirans Abbas renouatam in eo Pauli eremitæ simplicitatem, gratulansque ei, quòd tanto esset erga obedientiam præstandam seruore, præcepit, vt ædificationis causa interdùm fratribus officium mutuæ collocutionis exhiberet. Rabidos canes mirè sedat. Corpus durè castigat. Mira obedientiæ simplicitas.

VII. IN illo monasterio per id tempus monachus erat Ereboldus, causa amoris Dei inclusus vel solitariè degens. Is è Flandria ortus, duram & asperam agebat pœnitentiam, diuinæ contemplationi perpetuò inhærens. Ei autem Arnulphus solicitè inseruiebat: non quòd deesset famulantium copia, sed vt ex eius longa consuetudine & familiaritate, religiosè viuendi ab illo exempla hauriret. Cùm autem post multos continentiæ agones ille ad vitæ mortalis finem tenderet, viribus corporis admodùm cœpit destitui, & multo angore premi & vrgeri. Rogauit ergò amicabilem Arnulphum, ipsi indefessè ministrantem, vt parùm lectis adferret, quo imbecille corpus vel ad punctum refocillaret. Arnulphus ocyùs id exequi volens, tulit panem vnum ex ijs, qui erant pauperibus destinati, emit lac, & obtulit seruo Dei. Sumpsit ille, sed parùm indè profecit. Nam & morbus & ætas grauiter illum premebant: immò verò dispensatio cœlestis ad requiem capessendam prolixioribus flagellis adaptabat. Flagellat enim Dominus omnem filium, quem recipit. Orauit ergò eum Christi miles Arnulphus, vt post obitum suum, quo in loco & statu anima eius esset, ipsi reuelaret. Ille verò, quod fidei calore eum petere nouerat, se facturum fideliter promisit. Cumque à sæculo emigrâsset, iuxta promissionem seruo Dei Arnulpho iucundam de se præbuit visionem, alacrem & gaudentem, beatæque requiei se compotem blandissimè demonstrans. Ait autem ad eum Arnulphus: Quid agis, pater, & quomodò habes? Pœnam ne aliquam culpæ alicuius pertulisti? Ille respondit: Lactis illius causa, quod tu mihi ministrâsti, & ego comedi, nonnihil pœnarum perpessus sum, quòd illud lac pauperum substantiâ comparasses. Sed tum hoc, tum cætera peccata omnia mihi remissa sunt, & nunc fruor gaudijs beatorum. Hac visione venerabilis Arnulphus admodùm inflammatus est ad diuinæ seruitutis studium & cultum, nec deinceps cessauit à precibus, donèc impetraret quod optabat, vt posset eandem secretæ conuersationis rationem sectari, & ità inclusus degere. Eo autem potitus desiderio, factus est Christi bonus odor in omni loco, & eius exemplo prouocati multi in propinquis & longinquis locis monasticam conuersationem certatim expetebant. Eodem enim tempore Theo- Ereboldus vir sanctissimus. *Prouer. 3. Heb. 3.* S. Arnulphus degit inclusus.

Theobaldus nobilis adolescens, eius exemplo incitatus, clàm fugiens sodales suos, exul & inops Domino militauit, & laborum præmia atque coronam breui assecutus, victoriam, quam nunc fruitur, multorum mentibus affixit. Et quis, oro, audiens Arnulphum, nuper præpotentem militem ac valdè celebrem, mundi pompam despuisse, non continuò mundi à se amorem omnem abijciat? Quis satis mirari posset, hominem genere nobilem, amicis præpotentibus fultum, statura pre cæteris, vultu decorum, cui mundus applauderet, cui omnis mundi gloria faueret, tam repentè conuersum, vtà summis diuitijs ad infimam paupertatem deductus, Christi amore seipsum planè contemneret & abijceret? Multi sanè Brabantia & Flandria tam Clerici, quàm laici, ad sacrum beati Medardi monasterium aduolarunt, quòd illic ordo monasticus floreret, & venerandi alumni eius Arnulphi iam inclusi amor eos mirificè attraheret.

Mira eius conuersio.

Multi eius exemplo conuertuntur.

VIII. Iste verò de virtute in virtutem quotidiè proficiscens, & quæ hactenùs egisset, pro nihilo ducens, cellulæ angustias, intra quam sese inclusérat, delicias paradisi æstimabat, continuamque corporis afflictionem non dolorem putabat aut tristitiam, sed gloriam & voluptatem. Quamobrèm cellam egrediens, foris sub diuo fossam effecit, atque in ea residens, stillicidia à tecto ecclesiæ super caput & collum eius decidentia excepit: nec mutauit illam fossæ habitationem & sessionem etiam pluuia & niue cadente, frigus atque gelu minimè declinans: sed ad omnem cœli iniuriam & incommoditatem perseuerantèr orans & psallens, gemens & plorans, atque interdùm lectioni vacans, perdurabat. Tribus etiam annis & mensibus sex nulli mortalium vllum locutus est verbum, intrà perpetuum sese silentium continens, & cœlestium contemplatione atque assidua veri Dei delectatus meditatione, quam solus sedens & legens, ex diuinorum copia librorum vbertim hauriebat. Cuius instantia proficiens, & diuinæ gratiæ auxilio præcedente multùm abundans, non mediocriter sapiens euadebat, prudenter intelligens & efficaciter capiens diuinæ scripturæ mentem & sententiam, tanto Deo propinquior, quanto ab humanis rebus remotior. Dedit quoquè operam, vt scribendi peritiam obtineret: libros què componendi non contemnendam adeptus est gratiam. De cibo verò & potu quid referam, cùm diuturnis ille ieiunijs plus delectaretur, quàm delicatis ferculis. Panis ex hordeo semimitito & raro & parcè in cibum sumebatur, alius nunquàm: aqua squaliens erat potus, nec ea tamen quotidiè apponebatur, neque apposita sic capiebatur, vt sufficeret.

Vide delitiem vitæ.

Diuturnum silentium.

Mira abstinentia.

IX. Interea defungitur Abbas Reinaldus, & instigante ambitionis spiritu, Pontius quidam pseudomachus, gradu comparatiuo, non secundùm Grammaticam, sed iuxta Simoniaca Regé Francorum Philippo nomen & sedem Abbatis adipiscitur. Is Pontius nimiùm profusè & dapsilitèr victitans, omnem loci substantiam breui exhausit, Ecclesiæ ornamenta, quæ iam præcipua erant, in vsus militum ipsum stipantium expendit, & penè omnia, quæ ad domus Dei decorem pertinerent, vesanus profudit. Quid plura? Fame & inedia fratres premente, diuinæ laudis officia in ecclesia defetère, atque illa tam famosa beati Medardi basilica, ad tempus facta est opprobrium vicinis suis. Fratres ergò sanioris consilij, in vnum congregati, inter se conferunt, quid remedij tantæ pernicieì adhibendum sit. Reperiunt consultum fore, vt assumpto Episcopo Suessionensi cum loci primarijs, à regia maiestate petant, vt cœnobij prisca nobilitate conspicui, atque nunc per Pontium destructi, clementer misereatur, preciosorum martyrum confessorumque corporum illic quiescentia reuereatur, nibeatque vt eiecto Pontio, non Abbate, sed tyranno, dignus pater & pastor ouili Dominico prouideatur. Ità ergò faciunt, & facilè Regis animum ad clementiam inflectentes, communi consilio fratrum, fauente Clero & populo, eligunt sibi Abbatem Christi seruum Arnulphum. Mox antistes Theobaldus cum fratrum cæterus abit ad inclusum, & præmissa oratione solenni, appellat eum, rogans & obsecrans, monens & imperans, vt voti fratrum acquiescat, Abbatisque ministerium locumque in Christi nomine suscipiat. At ille, quinquaginta & sex mensium silentium tenuerat, nimium expauescens, arrepta tabella, tale responsum scribit: Rogo vos, patres charissimi, parcite mihi, & me peccatorum mole prægrauatum, sinite aliquem Deo offerre pœnitentiæ fructum: nec me hominem insulsum, vllo modo cogatis ad tale onus suscipiendum. Quòd si modò non vultis cedere precibus meis, inducias vel vsque manè mihi detis, vt possim hac in re explorare Dei voluntatem. Eo responso perlecto, Episcopus cum Clero aduertit eum quippiam animo callidè versare: datis tamen induciis, custodes, ne noctu fugiat, in cellæ circuitu disponunt. Verùm ille altis suspiritijs crebrisque gemitibus noctem trahens pernigil, vbi aduertit custodes oppresso sopore correptos, scalam ascendit & per murum ausugit. Cùm autem fugiendo erraret, nec sciret quò fugeret, tandem peruéniti in pagum iuxta * pontem Lauduensem, atque illic in pauperis cuiusdam hospitium ingressus, quiescit. Hora autem cœnæ aqua deficiente, ille non iussus arripit amphoram: currens ad puteum, haurit aquam, infert in domum, omnibus inseruit, sed mutus omninò perseuerat. Sub vesperam redit homo ab vrbe Suessionensi, atque inter cœnandum commemorat, vt vulgò referente percepérat, multum rumorem multamque turbationem extitisse in populis ob discessum cuiusdam serui Dei, quem dicerent ausugisse, nè fieret Abbas S. Medardi. Per multi interim ablegantur in regiones, vt sanctum virum quærant per syluas & montes, edicto etiam proposito, nè quis reficiatur, donec vir Dei repertus sit.

Pseudo abbatis prodigalitas.

Arnulphus eligitur Abbas.

Recede modestiam.

Aufugit etiam noctu, nè fiat Abbas.

* *montem.*

X. Hæc vbi audiuit heros reuerendus, toto animo satagit euitare quærentium manus. Itaque prima noctis hora surgens è strato, abit ad pagi eius ecclesiam, & ante ianuam prostratus, clamat ad Deum cum multo ploratu, eius maiestatem deprecans, ne onus regiminis, quo se prorsùs indignum censebat, vllo modo sibi patiatur imponi. Cumque diù multumque id orasset, putaretque preces suas à Deo exauditas, deliberauit fugere ad remota deserti loca. Et ecce subitò lupus ingens ab improuiso adueniens, illi se itineris comitem adiungit. Ille ratus ex lupi comitatu se facilius ad aua loca peruenturum, illum præeuntem sequitur. Ità duce lupo, vel potiùs authore Deo, nocte redit ad vrbem Suessionensem, sedensque in cliuo ei propinquo, orto sole, vbi esset agnouit. Animo ergò anxius & mœrore confectus, eminùs videt fossam in rupe, in qua lapides quadrabantur: atque in eam, illic latitaturus, descendit. Aduenientes autem agricolæ & lapidicidæ, vt viderunt hominem in veste humili & nihil loquentem, renunciauerunt in ciuitatem. Quale verò gaudium, quanta celebritas mox in vrbe extiterit, non putamus fieri posse, vt ab vllo homine referatur. Iuuenes & virgines, senes cum iunioribus laudabant nomen Domini, quòd non esset passus eos frustrari inuentione patris optati. Exeunt monachi cum Clericis, nobiles cum vrbanis, & ligatum fugitiuum suum pertrahunt ad beati Medardi ecclesiam, inuito demandantes munus locumque Abbatis. Vix tandem ille ora resoluens, Reuerà, ait, nisi diuinis nutibus resistere formidarem, quod imponitis prorsùs abnuerem. Consensit itaque vel inuitus, sicque illi cœnobio præfectus, sancti Ordinis instaurator longè optimus, studuit praua corrigere, vitia funditùs extirpare, mores fratrum suaui sermone, exemplo præeunte, assidue componere, & quicquid monasticæ regulæ aduersabatur, ocyùs profligare. Credi vix possit, quàm breui tempore totius cœnobij status ad primæ integritatis & honestatis formam reductus sit. Ornamenta ecclesiæ reuocata sunt, vita monastica & regularis obseruantia restituta & redintegrata, conducibilia quæque reparata, absona & noxia dissipata. Gaudebat ijs in locis nobilitas omnis, quòd celebre illud & regale monasterium pristino honore & cultu non diù caruisset. Exultabat illa regio, quòd magni cœli senatoris eximijque martyris Sebastiani, aliorumque martyrum & confessorum pignora, à diuersis Regibus & Episcopis illic congregata, congruis laudum solennijs diutius non priuarentur.

Impetteritus cum lupo graditur.

Inuitus cõpellitur esse Abbas.

Optimi Abbatis exemplum.

S. Sebastiani reliquiæ in monasterio S. Medardi prope Suessionem ciuitatem.

XI. LABORES & fatigationes, quas in eo regimine pertulit, commemorare par est, vt rectoribus optimum imitandi specimen proponatur. Godefridus Florinensis, vir non minùs superbus, quàm potens, & qui nec Deum nec hominem vereretur, prædium quoddam, in pago Sambrico situm, ecclesiæ S. Medardi fratribus multis annis eripuerat, & in suos vsus vtilitatemque praua voluntate conuerterat. Et quia potestas eius omnibus terrori erat, nemo antistitum coràm illum appellare ausus erat, eiusque intolerabilem malitiam non ignorantes, nullo modo canonicè illum tentare volebant. Fratres igitur vnanimiter orant Abbatem & procuratorem suum vigilantissimum Arnulphum, vt charitatis studio laborem suscipiat virum illum præpotentem adeundi, vt res ecclesiæ ipsorum ablatas restituat, grauiter admonendi. Assentit fraternis precibus, feruens zelo domûs Dei, vir beatus, iubetque parari itineri opportuna. Etsi autem ille mundi gloriam & fastum summoperè deuitaret, at tamen quidam familiares eius, quorum adhuc erat infirma mens, peroptabant, vt pomposè ageret, delicatè se gereret, instàr aliorum Franciæ Abbatum ambitiosè conuiuaretur, & viueret deliciosè: humilitatem sancti viri, quam ille perpetuò sectabatur, ignominiæ loco ducentes. Itaque asellum eius, quo solebat iter facere, clàm debilitàrunt, vt illo amotò, spumanti equo deincèps sublimis veheretur. Indicârunt autem illi, vt caballum comparari iuberet, cuius opera vteretur. Ille hoc audiens, cùm pro obfirmatæ humilitatis constantia ab equestri vectione abhorreret, cum paucis discipulis adit stabulum, in quo asinus iacebat debilis, aitque placida voce, & affectu placidiori: Omnipotens Deus benè scit, quo animo hoc iter aggredi velim: non vtiquè iactantiæ supercilio, sed studio Deo obsequendi, & fratrum vtilitati consulendi. Et quia postquàm sæcularem militiam valere iussi, deliberatum mihi est equi tergo minimè insidere, idque non pro aliqua vanitate, sed Domini mei Iesu Christi imitatione: si iam placet illi, vt abeam, placeat oro, vt sanctur pes huius aselli: vt humili gestatus vehiculo, seruitium eius lætus exequar. Hæc dicens simul signum Crucis contra asellum edidit, & recessit. Mox asinus restitutus, surrexit, totusque sospes & alacer, famuli Dei vectionem & suscepit, & perfecit. Vbi autem ventum est in conspectum superbissimi illius & opulenti Godefridi, non dici potest, quàm benignè & comiter eum exceperit, quàm propenso amore illi obedierit. Nam simulatque eum allocutus est vir sanctus, ilicò detumuit fastus eius, & deposuit sese illa ferox & elata ceruix, redditaque est ecclesiæ prisca hæreditas: & qui hactenùs fuerat ecclesiæ deuastator, deincèps factus est deuotus conseruator.

Mundi fastum semper vitat.

Non vult equo vehi.

Signo Crucis & prece sanat asellũ suum.

Recuperat monasterij res, dũ ab homine potente occupatas.

XII. MVLIER quædam nobilis, nomine Hasplendis, charitatis causa ad virum Dei profecta, conquerebatur suum quendam domesticum esse lunaticum, & menstruis casibus persæpè dirè torqueri. Ille fragmen panis quo vesci ipse solebat, benedixit, deditq; ei, dicens: Mox vt domum redieris, aliquid huius panis ante omnem cibum eum sumere compellere, & Deo iubente, passio, qua laborat, curabitur. Fecit illa, vt docta erat, sed malignus inuasor non permisit, vt eius panis quicquam contingeret, haud secùs, atquè ignis, eius tactum pertimescens. Sed diuturna fame tandèm compulsus, sumpsit ex eo, & sanatus est. Habebat seruus Dei ante fores cellæ suæ quasdam arbusculas: quarum poma eius iussu, ægroti edentes, mox pulsis languoribus erigebantur. Ad infirmos etiam longiùs positos crebrò transmisit panem vel vinum, sua benedictione conditum: eoque gustato, illi confestim meliùs habebant.

Nota vim panis benedicti.

Multos sanat mirabiliter.

XIII. EA, quam diximus paulò suprà, matrona nobilis Hasplendis, crebrò virum Dei inuisens, indicauit ei, in supradicto prædio manere hominem quendam, qui præ nimia morbi acerbitate omnem edendi facultatem & vsum amisisset, & miseram vitam squallenti edulio ducens, in pœnis tabesceret. Is verò ità precatus erat hanc fœminam. Quæso mea domina, vbi ad hominem Dei accesseris, significes ei, certa visione crebrò monitum me esse, si de pane eius percipere merear, statim edendi panis vsum me recuperaturum: oresque illius humanitatem, vt mittat ad me optatam sui panis benedictionem, Hæc vt audiuit vir sanctus, pro eximia miseratione homini compatiens, cum lachrymis Deo preces libat, & hora refectionis suæ panis appositi partem profusiùs benedicès, per ministrum dat fœminæ illi, ad ægrotum deportandam. Ex quo pane mox vt infirmus quippiam in os intulit, non solùm redijt edendi facultas, sed etiam auiditas accessit, ità vt in dies robur corporis instauraretur, quod longa fame atritrum videbatur. Inuisit indè aliud monasterij prædium Vinceredium, ad Mosam flumen situm: vbi cùm paucis diebus fuisset, quædam eius ruris mulier, iam decem annis cæca, accessit ad monachos, itineris eius socios, & ait: Ante complures dies meam mihi calamitatem deploranti apparuit quædam in somnis visio, certissimè, promittens, si aquam manuum suarum ablutione sanctificatam, ad diluendos oculos meos hic homo Deo charus mihi largiri velit, illius meritis Dominum amissum diù oculorum lumen ilicò, mihi restituturum. Precor igitur, vt vos illo manus lauante, aquam seruetis, vt possim absolui tenebris tam diuturnæ cæcitatis. Cùm ergo seruus Dei manus ablueret, illi aquam luminibus orbatæ offerunt, eodemque temporis puncto, quo eam oculis admouit suis visum mulier recepit. Sed vbi vir Dei id comperit, non tulit æquo animo, celeriter indè abscedens, vt pro tantæ virtutis signo populares applausus declinaret.

Pane benedicto sanat hominem.

Aqua, qua manus abluit, cæca curatur.

XIV. NON longè ab vrbe Suessionensi degebat vir nobilis, militiæ actibus implicatus, Guido nomine. Eius vxor Ermegardis, pietatis cultrix erat. Ambo autem & diuitijs & bonis operibus abundabant. Porrò Guido in grauem incidens morbum, dormiendi & manducandi facultate amissa, à suis desperabatur, & tanquàm mortuus ab amicis plangebatur. Eodem tempore coniunx eius, vicini partûs doloribus & angustijs premebatur, duplicique attrita timore, hinc suam, indè mariti mortem formidabat. In tot malis hoc vnum sibi credidit superesse remedium, si suos & mariti casus orationibus sancti Arnulphi commendaret. Mittens itaque ad eum domesticum Clericum, & suum & viri periculum lachrymabunda ei exponit. Ille futurorum mirè præscius, cùm priùs orâsset, ità ait Clerico illi: Abi frater, & charissimæ sorori nostræ hæc responsa accuratè & celeriter reporta. Duæ tibi imminent graues angustiæ, quas propitio Domino feliciter superabis: sed his tertia accedet, quam tu quidem ignoras, sed ea tanto erit grauior, quanto ab omni remedio alienior. Maritus enim tuus reualescet, & firma incolumitate gaudebit. Tu quoquè pariendi periculum euades, & hac nocte ante nocturni officij datum signum, paries filium gratulabunda At tertia calamitas, quæ tibi ne in mentem quidem adhuc venit, & prolixiores est dolores allatura, eiusmodi erit: Albricus frater tuus, Codiciati castri dominus, coniugis suæ Anelinæ consilio iam proditus est, & nisi citò & caute sibi prospexerit, turrimq; suam & totum castellum diligenter communierit, eràs ante vesperam ab hostibus capietur, exturbabitur, & damno irreparabili afficietur. Mitte ergò ocyùs soror mea, & tam vxoris malitiam quàm hostium insidias iam ingruentes, fratri tuo denuncia. His dictis, nuncius ab eo recedens, celeriter properat ad dominam: refert mandata sancti viri: matronæ animus vno eodemque tempore & gaudio & pauore afficitur: mittit propere nuncium ad fratrem, perspicue indicat vxoris eius machinas, & hostium illa duce conatus atque moliti-ones. Albricus his acceptis, credit quidem sorori, sed tamen coniungi perneganti maiorem commodat fidem. Itaque dum sibi non cauet, castellum non munit, diluculo ab hostibus, inuaditur, expellitur, & ante vesperam alterius diei eius castri possessione nudatur. Eadem autem nocte Ermegardis è partu laborans, antequàm in beati Medardi Ecclesia nocturnæ synaxis primum signum ederetur, filium enixa est. Eccè autem sequenti die deprehenditur infans absque oculis esse editus in lucem. Ecquid verò tum facerent obstetrices? Valdè animis consternatæ plangunt, clàm

Eius vaticinium.

Albricus vir nobilis, negligens sancti viri prophetia, in magnas incidit calamitates.

clàm mussitabundæ condolent, & modis omnibus dant operam, nè mater filij cæcitatem resciscat. Euolutis sex diebus, ex ancillarum murmure animaduertit matrona quippiam puero accidisse, quod fateri non auderent. Accersit pedissequas, sciscitatur num pueri res omnes saluæ sint. Præ pauore non audent illæ indicare puerum cæcum natum, nè noui doloris accessio illi interitum adferat: sed rem salutarem comminiscuntur, aiunt se idcircò conturbari, quòd infans ille, vti par erat, ante baptismum non sit oblatus serui Dei Arnulphi obtutibus. Matrona illis assentitur, mittit infantulum ad hominem Dei, orans & postulans, vt suis eum manibus tangat & benedicat. Pàtet ille maternis votis, perque fenestram ad se recipit infantem, fundit super eum preces, tangit illum & benedicit, saliua oris sui linit oculorum sedes, mox oculi cæci patescunt, & in ipsius serui Dei ora primos suos vibrant radios. Redditur indè eis, qui eum attulerant: ab illis ad matrem deportatur, exultantibus quòd recèns nato, noui essent collati oculi. Tum verò magna admiratio inuadit matrem, cui contigisset scire filium priùs illuminatum, quàm cognouisset cæcum natum. Ipsa quoquè, vt vir Dei promiserat, à partûs angoribus citò & integrè absoluta, viri incolumitatem paulò pòst conspexit. Hæc autem omnia ità, vt diximus, gesta esse, ipsemet testatur, olim quidem cæcus natus. & à viro Dei curatus, nunc verò homo perfectæ ætatis & Archidiaconus Petrus, vno capitulo quatuor miracula complexus, ante prouisam Albrici proditionem, coniugis eius opera structam, Guidonis sanationem, puerperæ liberationem, & quòd ijs præstantius est, nouos oculos oratione serui Dei potiùs, quàm naturæ debito, impetratos.

Cæcus puer videt.

XV. Est illud quoquè commemorare operæ precium, vndè aduertatur, quàm subtiliter & promptè ille quadam Dei prærogatiua futura præuiderit. Coniuges illi, quos iam diximus, iampridèm filiam genuerant vultu decoram, quæ per id tempus nubiles habens annos, ab illis militi cuidam natalibus non impari fuerat desponsata. At illa, vt se habet puellaris lasciuia, quendam alium, rebus & genere inferiorem, plùs diligens, recusabat sponsum à parentibus delectum, crebrò iurans, quòd seipsam interficeret, nisi cupitis amplexibus potiretur. Ea incommoditate parentes affecti, virum Dei Arnulphum consulunt, scire cupientes, quid in ea afflictione ipsis faciendum foret. Ille auditis eorum querimonijs, opportunum quidem & planè diuinum eis responsum dedit: Canonum, inquit, authoritate cauetur, nè puella cui non vult iungatur. Ideoq; præcipio vobis, vt puellam ei quem amat, collocetis matrimonio. Vt enim ob vestræ religionis meritum nobis ostensum est, paulò pòst videbitis eam illum sponsum ardenter expetere, cuius à se coniugium tam studiosè iam conatur amouere. Permittatis filiæ vestræ sua hac in re vti voluntate: & ità fiet, vt res ad vestram cedat honestatem. Credunt illi verbis sancti viri, nuptias optatas honesto apparatu celebrant, sinuntq; filiam dilecti viri sui contubernio. Ille verò, cùm in id valdè esset intentus, vt posset miles celebris & famosus haberi, atque ea causa nunquàm vellet abesse, vbi milites inter se congrederentur, dum auidiùs fertur in arma, ab armatis perimitur, & ex noua sponsa breui efficit viduam. Ità iuxta viri Dei sermonem puella se contulit ad amorem prioris sponsi, eiq; coniuncta, alterius iacturam moderatè tulit.

Puellæ non sunt collocandæ viris quos nolùt

XVI. In eodem beati Medardi monasterio erat crypta versùs Orientem, cuius anniuersarius dedicationis dies solenniter quotannis agebatur. Illo autem die prisca loci nobilitas esum rhombi piscis requirebat. Eam autem consuetudinem nouus Abbas ignorabat, donèc ipsa solennitas iam præ foribus esset, & Abbati nihil prorsùs indè cogitanti, alijsq; curis occupato, quandam necessitatem repentinò imponeret. Eius enim diei hora tertia ex œconomo perquirunt fratres, num rhombus præstò sit. Illo negante, & verba eorum admirante, stomachabundi dixère, se Missarum celebrationem minimè inchoaturos, donèc rhombus in culinam esset illatus. His auditis, quidam è senioribus adeunt Abbatem nihil tale suspicantem, exponunt fratrum sententiam. Ille, vt vir sagacissimus, tam puerile fratrum propositum cognoscens, & parumpèr apud se tacitus deliberans, tandèm respondit: Si hunc morem pridèm perspectum habuissemus, licuisset per ocium illum piscem inquirere. At nunc quandò de improuisò eum discimus, potest Dei omnipotentia eum largiri nobis, vt fratribus tollamus scandalum, & sancta celebritas alacriter peragatur. Et nunc ocyus abeat minister cum puero ad pontem Axonæ, & rhombum illic comparet, coquinæque fratrum repræsentet. Porrò ad seniores conuersus, ait: Ite charissimi, nunciate fratribus, non defuturum illis rhombum, & vt solennitatem Domini hilariter peragant: simul autem indicate eis, siue ego viuam, siue moriar, definitum hoc esse, vt viginti annis hoc die careant rhombi ferculis. Qui autem missus erat, præter omnem spem rhombum inuenit, emit, mensis fratrum coctum curat inferri. Sed fratres, qui huic rei interfuêre, sub diuini nominis obtestatione asserebant, deincèps per annos triginta piscem eiusmodi illo die nullo modo potuisse inuenirì. Mirum sanè, quòd tam præsens ei aderat spiritus Dei, vt quicquid diceret, veritatis constantia firmaretur.

Punitur diuinitùs fratrũ importunitas.

XVII. Sed quia ratum hoc est inter mortales, nihil esse ex omni parte beatum, erat tum temporis in illo monasterio Odo monachus, honestatis vsurpator, virtutis deprauator. Is Arnulpho viro Dei mirè inuidebat, putabatque se illo digniorem loci eius administratione. Itaque perpetuò ille animo volubat, qua ratione posset eum ab Abbatis functione amouere. Indicauit autem per internuncios Regi Francorum Philippo, vt contra hostes arma sumpturus, Abbatem S. Medardi secùm in militiam proficisci iuberet. Annuit Rex consilijs Odonis, & cùm exercitum promouisset, missis legatis, monuit dominum Arnulphum, vt cum armato milite secùm in expeditionem iret. At ille, qui quondam in sæculo strenuè se in militia gessisset, & militare cingulum in Dei famulatum commutâsset, vehementer ab ea re abhorrescens, prorsùs recusauit id genus officij Regi præstare. Egóne, inquit, relicta causa Dei, rursùm militibus stipabor, cum militib. rursùs arma tractabo? Grande profectò id nefas fuerit. Malim sanè Abbatis & loco & nomine perpetuò caruisse, quàm sub huius dignitatis prætextu iterùm sæculo inseruire. Id vbi comperit Philippus Rex, à malis consiliarijs deprauatus, misit legatos, qui dicerent Abbatiam magnis opibus & possessionibus instructam, militibus, qui Regis essent beneficiarij, circumfultam, qui antiquitùs consueuissent cum Abbate Regiæ expeditioni adesse. Faceret ergò, quod mos haberet antiquus, aut loco cederet, quò Regis iussa compleantur. His auditis, vir eximius cellam repetit, sese in ea includit, pro nihilo ducens illud culmen honoris: deincèps longè & meliùs & feruentius in summæ maiestatis famulatu sese exercet.

Odo, sancti viri æmulus.

Quid non molitur fraudis ambitio?

Æmult Abbatis carere dignitate, quàm ire in bellum cũ Rege,

XIIX. Verum quando illa nobilis animi ingenita prudentia nequaquam ferre potuit, vt grex eximius absque spirituali rectore, diu fluctuaret, conuocatis ad se præstantioris ingenij & sanioris consilij fratribus, salubri vsus consilio, elegit sibi successorem virum non minus dignum Geraldum, scientia scripturarum egregie instructum, & omni honestate conspicuum. Eo Abbate ocyus instituto, derepente aduolat supradictus ille Pontius, vesanus monastici Ordinis temerator, ducens secum Reginã *Bertradam, quæ authoritate regia Geraldum expelleret, & Pontium contra fas in sancti loci administrationem intruderet. Id vbi resciuit Christi seruus Arnulphus, è cella egreditur, reginam furibundam blanditer appellat, submisse rogat, vt licet regina sit, memor tamen muliebris conditionis, memor diuinorum iudiciorum, contra leges Ecclesiasticas venire formidet. ab iniuria tanti viri verecunde sibi temperet. Cum autem ea præ regio fastu & tumore viri sancti monita non admitteret, prophetico spiritu dixit ei: Crede si lubet, ô regina, fratri Arnulpho, immò potius crede spiritui sancto. Nam si tu fratrem Geraldum hinc eieceris, Deo vindice, tu quoque ante obitum tuum à regno extruderis, contemptaque & ærumnosa morieris. Eam viri Dei prophetiam, luce clarius est, completam esse, quando omnes norunt, reginam illam post annos

Frater Geraldus in ejus locum substituitur

*al. Bertã.

Prædicit reginæ temerariæ futuram calamitatem

nos aliquot regis animum adeò offendisse, vt conciliari prorsùs nollet: amotamque à regni consortio, & in pagum Pontinum translatam, post diuturnam calamitatem illic plebeio more defunctam & sepultam. Geraldus autem ab ea pulsus, dedit locum iræ, abijtque in Aquitaniam: vbi à duce humaniter acceptus, in sylua maiori illustre cœnobium construxit: in quo ad finem vitæ Deo seruiuit, & tandèm feliciter in Domino obdormiuit. Eius & vita & mors virtutum signis effulsit. Idem Geraldus cõstruit monasterij in quo feliciter finiuit vitam.

XIX. ARNVLPHVS ergò amica Cellæ inclusione potitus, perindè ac situm primò inciperet, quotidianis sese ieiunijs alacriter macerabat, vigilijs affligebat, orationi assiduè vacans, & magna animi contentione diuinæ contemplationi insistens. Ità ergò se comparans, & eiusmodi virtutum studijs & exercitijs in dies excrescens, magnam à Domino consecutus est gratiam, & in Francorum regno fama eius longè lateq; diffusa est, adeò vt totius regni nobiles, eius benedictionibus frui peroptarent, & omnes in dignitate positi, eius colloquium ardenter expeterent, tum de pace Ecclesiæ, tum de animarum salute ab illo consilia petentes. Felicem se credebat, quisquis vel sermonem eius audire potuisset. Fama verò sanctitatis eius etiam per omnes prouincias diuanabat, ad eius colloquium diuersæ & ætatis & dignitatis personas vndiquè aduocabat. Opportunum equidem reor hoc loco commemorare, quæ signa & miracula ediderit, quæ propheticè enunciârit. Exercitia S. Arnulphi incluſi. Multi ad eum confluunt.

XX. PER hos dies venit ad eum maritus sororis eius, ex quo post mutua de animæ salute colloquia sciscitabatur, viuerétne ipsorum quondàm sodalis & commilito Israël, & quidnam ageret. Illo respondente, sospitem eum esse & rectè valere, atque in omnibus prosperè agere, vir Dei prophetico plenus spiritu, ait: Non est ità, vt dicis. namque ille & corpore & animo mortuus est. Hesterno enim die cum multa præda rediens domum, sub vesperam in scamno apud focum in concubinæ suæ gremium caput deposuit, & repentina morte extinctus perijt. O mortem sanè horrendam, ô crudeles exactores, à quibus infelix eius anima æternis cruciatibus punienda, in tartarum abducta est. Hæc audiens affinis eius valdè perterritus est, & priusquàm domum rediret, omnia sic comperit Israël accidisse, vt vir Dei nunciârat. Horrenda mors nobilis cuiusdã.

XXI. ALIO tempore venit ad eum soror eius Adzela. Ea ad fenestram cellulæ eius sedente, & quo pacto vitam animæ inter tot mundi procellas seruare posset inquirente, hora meridiana minister piscem frixum attulit, (erat enim dies celeberrimus) & coram illo posuit in fenestra. Ait ergò soror eius: iam mihi, sancte frater, recedendum est. cibo enim allato, te refici par est. Respondit vir Dei: Huius cibi causa ego, mea soror, te non patior hinc abire. Non enim licebit mihi ex hoc pisce edere. Est enim veneno ab infesto nobis hoste infectus, vt mihi exitium adferat. Sed spiritui sancto agamus gratias, qui suo instinctu docuit nos, nè sumpto toxico, inimico gaudium adferamus. Mox ad se coruum vocat, quàm micis quibusdam collectis in fenestra pascebat: imperat ei, vt rostro correptum piscem, in eum locum transferat, vbi à nullo possit mortalium inueniri. Hæsitat aliquantispèr coruus, tandèm mordicùs apprehensum absportat. Porrò vir sanctus terribiliter interdicit sorori hæc cernenti, nè, ipso viuente, cuiquam reuelet. Piscem veneno infectũ, cælitùs cognoscit.

XXII. HABVIT eadem ipsa filium adolescentem, quem cuidam homini potenti commendârat, vt ab illo arma acciperet. Interrogauit ergò eam vir Dei, vbi esset filius eius, & quid ageret. Respondit illa, missum eum esse saluum & incolumem ad quendam potentem consanguineum, vt apud eum ait, donèc militiæ ornamenta accipiat. Vir sanctus ait: Vanam de eo coniecturam fecisti nupèr in initio Quadragesimæ, quòd moriturus non esset, quandoquidem calceus in altum proiectus, trabem excessisset. Illo enim in loco ægrotans, tali die, taliq; hora mortuus & sepultus est. Tum illa suprà, quàm dici possit, admirans, cùm multo pauore discessit, & antè, quàm domum rediret, nuncius mortui filij ipsam anteuertit, & locum, & diem, & horam obitûs eius eodem modo exponens, quo antè fecerat vir Domini Arnulphus, diuinitùs edoctus. Mortem absentis matri eius indicat.

XXIII SOLENNE martyrium clarissimi Leuitæ Laurentij annua celebritate festiuè agebatur, & populi frequentia campos & plateas in circuitu monasterij B. Medardi compleuerat: cùm eccè quædam mulier cum filio annorum tredecim, ab ipso ortu prorsùs muto irrumpit ad fenestram cellæ serui Dei, & cum multo animi mœrore orat, vt filij sui misereatur. Iungit ille dolorem dolori, & lachrymas lachrymis eius, & fusa oratione, acceptum per fenestram puerum, signo sanctæ Crucis cum diuini nominis inuocatione consignat: idem signum labris eius imprimit, digitis linguam contrectat, eumque interrogat: Quod est nomen tuum? Ille confestim lingua soluta, planè & apertè respondet: Iohannes: & sic deinceps inoffensè verba formans, loquendi beneficium accipit. Ea res mox innotescit multitudini, & magnis vocibus præ fidei ardore Dei laudes promunt. Sed cùm in illis laudibus etiam viri sancti nomen celebrarent, ille molestissimè ferens, ait: Valdè erratis, qui Christi opera mihi peccatori adscribitis. Quod Dominus fecit, Domino tribuatis, & illustri martyri Laurentio, cuius hodiè sacra solennitas celebratur. Animam enim lædit meam, quisquis tale opus meæ credit esse virtutis. Sic laudes hominum cauens, & summoperè intùs puram seruans humilitatem, factus est apud Deum meritis gloriosus, & apud homines laude dignus. Mutus puer Cruce ab eo consignatus loquitur. Arteude profundam eius humilitatem.

XXIV ADOLESCENS quidam infestissima dæmonum obsidione correptus, vinculis & catenis colligatus, non potuit domari: sed quotquot contingere poterat, morsibus lacerabat. Tandèm à multis vtcunque superatus & constrictus, cum multa vi pertractus est ad S. Medardi ecclesiam, vbi viro Dei indicatum est de eo. Qui miseratus pessime captiuum, iussit eum ad se adduci. Cumque propiùs accessisset, mox vt vir Dei illum vidit, signum Crucis edidit, dicens illis, qui eum trahebant: Dissoluite illum. Illis respondentibus, se id nullo pacto facere audere, ne fortè ab illo perimerentur: vir Dei ait: Iam dixi vobis, Dissoluite eum, nihil metuentes. Tum illi ægrè sanè manus apponunt, hominemq; à vinculis absoluunt. Ille solutus, mox pronus corruit in terram, & adorauit. Iam enim, postquàm Christi seruum viderat, & ab eo fuerat consignatus, vis inimici in illo facta quieuit. Vir autem sanctus iussit eum à terra surgere, & ad cellæ fenestram se adiungere. Illo propiùs assistente, vir Dei ait ad eum: Dic mihi, fili, quando & qua ratione tibi hæc accidit inimici infestatio? Respondit ille: Charissime pater, fuit mihi quidam consobrinus eleganti corporis forma & insigni robore. Eius animum cuiusdam viculi homunciones offenderant, ità vt adunatis sodalium & amicorum turbis, in eum viculum irruere, & eius habitatoribus trucidatis, iniuriam suam crudeliter vindicare tentaret. Sed cùm viculus ille vndiquè sylua cingeretur, & vallo esset munitus, atq; eius incolæ viriliter resisterent, consobrinus meus nihil effecit: immò etiam lancea vulneratus, visceribus patefactis, citò extinctus est. Eum mortuum miser ego apprehendi, & scapulis meis eius talos imponens, per medium saltum traxi extra cædis locum. Nox tetra tum erat: & eccè circumsistunt me ante & retrò malorum dæmonum turbæ innumerabiles, vlulantes & sibilantes, subinde etiam cachinnantes. Itaque timor & tremor horrendus me inuadit, & quædam aduersaria vis me medullitùs concutit. Cumque ignorarem quid facerem, tandem mortuum cadauer nescio quem in locum abieci, moxque sensu perdito, emotaque mente, talis effectus sum, qualem me iam tua cernit beatitudo. Famulus Dei ait: Vis agere pœnitentiam, quòd tanto facinori tuam operam commodâsti? Ille respondit: Et pro hoc, & alijs omnibus, quibus Deum offendi, volo, sancte pater, dignam Deo offerre pœnitentiam, & deinceps pro viribus ab omni malo abstinere. Tum vir Dei, irrogata illi pœnitentiæ mulcta, sanum & incolumem sanaque mente præditum, à se dimisit, non solùm legione dæmonum, sed etiam humani sanguinis hauriendi innata crudelitate liberatum. Nisi enim hac ratione impeditus esset, omnes eius viculi incolas in consobrini vltionem iugulâsset. Eijcit dæmonem ab obsesso qui diuinitùs puniebatur ob vindictæ capiendæ cupiditatem. Eundem conuertit vir sanctus & saluum dimittit.

EA tempestate sæuus rumor vrbem Suessionum, eiusq; suburbana & villas adiacentes quorundam rumigerulorum opera perturbarat, in vulgus spargentium hostilem Danorum aduentum, affirmantiumque gentem illam, totam Franciam breui occupaturam & vastaturam, non senibus, non infantibus, non ecclesijs vllo modo parcituram. Is rumor infaustus intantùm creuit, vt Theobaldus Episcopus Suessionensis virum Dei Arnulphum, tanquàm diuinorum secretorum conscium, hac de re solicitè consuleret, & multum anxius rogaret, à Domino sibi reuelari, vt peteret, num è propinquo tanta calamitas immineret. Christi seruus simul atquè audiuit hos rumores, pro vanis habuit: ne tamen leuitatis argueretur, spatium petijt vsque in crastinum, quò per alta noctis silentia supernam maiestatem prolixiùs precaretur, aliquod eius rei manifestum indicium sibi exhiberi. Manè redit solicitus Episcopus ad modernam spiritalis testamenti arcam, reperitque ab Arnulpho de re ipsi hesterno die exposita cœlestis oraculum. Tum vir Dei, vt erat à Domino edoctus, Nè paueas, inquit, venerande præsul: donèc enim nos ambo hoc mortale geremus corpus, neque Dani, neq; quæuis aliæ barbaræ gentes regnum Franciæ vastabunt. XXV.

Cœlesti reuelatione discit falsum rumorẽ sparsum.

Hoc loco in MS. exemplari sequuntur quinquaginta quinque versus heroici rhythmici, quibus eadem de falso aduentium Danorum rumore historia repetitur: quos breuitatis studio omisimus.

INTERÆA Theobaldus Suessionum antistes, Deo iubente, è vita excessit: in cuius locum quidam vir nobilis Heruasius, pro quadam Palatini seruitij compensatione fratrem suum Vrsionem curauit subrogandum. Erat ille Vrsio habitu quidem monachus, & à puero literis eruditus, sed ad eiusmodi munus parùm idoneus. Vitæ eius socordia & ignauia, & cathedræ Suessionensis non canonica vsurpatio, non diù pòst peruenit ad aures Gregorij Pontificis Romani: qui mox datis literis ad Hugonem Diensem Episcopum, & nunc apud Gallias Legatum, admonuit, vt vita & promotio Vrsionis canonicè discutereturet, & quicquid in ijs pugnaret cum sacris canonibus, synodali sententia rescinderetur. Itaque Hugo, fauente & opitulante Theobaldo Comite, in Meldensi vrbe, quæ est ad Matronam fluuium, indicit synodum, & ex decreto Pontificis Gregorij, permissa Vrsioni se purgandi facultate, cùm ille legitimè citatus, & canonicè dilatus, se præsentare contemneret, iudicio Episcoporum reus est pronunciatus, & etiam condemnatus. Facta proindè Clero & plebi Suessionensi idem præstolanti noui antistitis eligendi copia, pars sanioris consilij eligunt sanctæ religionis cultorem eximium Arnulphum, & vt is quamprimùm ipsis donetur, instanter postulant. Ità facta & conscripta concordi electione, Hugo Legatus mox è Concilio mittit quosdam ad S. Medardi cœnobium, per epistolam monens & mandans, vt Arnulphus è cella exeat, & ocyùs se conferat ad Meldensem synodum: nì faciat, anathemate se plexum nôrit. Páret iubenti Legato, quamuis ægrè, Arnulphus: venit in Concilium postquàm assedit, confestim relegitur petitio Cleri & populi Suessionensis, Arnulphum sibi Episcopum eligentis. Indè vox existit Episcoporum, Arnulphum omni sanctitate ornatum, sibi collegam dari poscentium. Mox trahitur, & nec ad momentum excusandi dato spatio, infula ei imponitur, simulque in conspectum Episcoporum adducitur. Afflicto autem & mœrenti, Hugo Legatus in virtute sanctæ obedientiæ præcipit, vt deincèps Christi Ecclesiæ in Pontificali officio seruiat. Hoc ille mandato constrictus, cessit eorum voluntati, & designato consecrationis loco & tempore, ad monasterium S. Medardi redijt, vt itineri necessaria præpararet. Quibus copiosè paratis, non suo typho, sed fidelium voto, profectus est cum quatuor monachis, & electis è Clero, venitq; in Campaniam ad castrum, quod Virtutes appellant. XXVI.

Gregorius 7.

S. Arnulphus eligitur Suessionũ antistes. An. 1080.

PORRO Comes Theobaldus, eius cognito aduentu, cum magno militum & nobilium comitatu hilariter eum excepit, & officiosè in ædes introduxit. Hora autem vespertina in quodam remotiori cubiculo vir Dei secretiùs residebat, aderatq; ei Comes iam dictus cum perpaucis nobilibus, de animæ salute ex illo sciscitans: cum subitò mutato vultu, & quasi spiritu incitante, Vocate mihi, ait, duos illos fratres nostros. Euerolphum & Ostermarum. Est enim, quod illis dictum velim. Confestim vocantur, & veniunt: cumq; starent ante illum, ait Ostermaro: Postquàm Deo miserante sæcularis militiæ factum reliqui, pro viribus operam dedi, nè vlli ex fratribus iniuriam aut quamlibet contumeliam irrogarem: quodque ego solicitè obseruaui, à cunctis mihi adhærentibus solicitiùs obseruandum curaui. Noui enim pœnam diuino ore constitutam in eum, qui vnum è pusillis scandalizet. Quæ cùm sint verissima, qua fronte ausus es frater Ostermare fratrem Euerolphum afficere contumelia, & neque timori diuino, neque nostro pudori deferre? Abi igitur, & reuertere ad monasterium tuum, post tantam enim stoliditatem non patior te socium itineris mei. Volo enim comites meos esse placidos, mites, beneuolos, in mutua officia paratos, non refractarios & non *subditos. His ille frater supra modum consternatus, tremula voce respondit: Vbinam ego, domine pater, aut refractarius fui, aut alicui contumeliam feci? Ego sanè eius non memini. Vir Dei ait: Nónne aures meæ erant ad os tuum, quandò dixisti fratri Euerolpho, mâlle te, vt caput eius mergeretur in latrinam, quàm tuus caballus solito maiori annona fraudaretur? Crede mihi, nùnquam id ausus fuisses dicere, si nostræ gratiæ vlla tibi cura fuisset. Tum verò omnes, qui aderant, mirè obstupuerunt, quomodò ille rem occultam & quasi tacitè prolatam, tàm perspicuè scire posset. Longo enim interuallo distabant illud cubiculum, in quo sedebat vir sanctus, & equorum stabulum: neque dictum hoc erat, nisi cùm equis annona distribueretur. Tandèm frater ad viri Dei pedes aduoluitur, & cum illo pariter cæteri fratres, supplicitèr illi veniam petentes. Quibus ait vir sanctus: Ignoscat illi Deus: mihi verò non erit posthàc huius itineris comes. At ille præ nimio mœrore plorans, Eheu, inquit, sancte pater, quînam ego solus à te regrediar, aut qua ratione huius repulsæ meæ dedecus ferre potero? Putabunt omnes nefarium aliquod facinus me perpetrâsse, & ea causa à te reiectum. Parce, obsecro, pudori meo, & dona mihi veniam, nè me perpetuus mœror occupet. Tum vir pius eius dolorem miseratus, & fratrum precibus se accommodans, ait: Tu quidem ob hanc tuam stoliditatem prorsùs domum redibis: sed nos per Dei gratiam aliquod eiusmodi negocium expediendum tibi demandabimus, vt nulla possis è reditu ignominia notari. Sed tamen rem, quam tibi mandaturi sumus, apud te taeitam habebis, nec vlli pandes, nisi cui eam volumus indicatam. A nobis ergò recedens, Parisios venies, & Reginam Bertradam nostro nomine salutabis, lætumque ei nuncium afferes, quòd in vtero habeat filium, quem in sacro fonte vocatura sit Ludouicum, post patris obitum regni Francorum Regem futurum. Illa verò vix tibi credet, quandoquidem infans necdùm vitalem habet motum: sed tu illi dicas, vt fidenter credat, post breue tempus certo experimento rei veritatem compertura. His frater ille valdè exhilaratus, Parisios proficiscitur, Reginæq; iucundum affert nuncium. Illa præ stupore pallescit, Regemque Philippum venationi intentum, per celeres nuncios euocat. Venit Rex, auditaque tam fausta relatione, quòd tandiù optata prole esset potiturus, & gaudio & mœrore afficitur, atque inter vtrunque fluctuat. Gaudet quidem, si ità se res habeat: metuit verò, nè sit inanis promissio. Tandèm in regio pectore vincit fiducia, prudenterque apud se statuit, non posse esse superuacaneum, quod tantus vir Dei prophetâsset. Nouerat enim multimoda experientia, cuius sanctitatis & veritatis esset, qui isthuc fore prædixerat. Paucis indè euolutis diebus sensit mater palpitantem fœtum, & cũ gaudio

Nota vitæ innocentiam.

Matth. 18.

*for. subdolos.

Absens nouit, quid alibi geratur

Ablegat à se refractarium fratrẽ.

Prædicit reginæ nascituram ex ipsa Ludouicum.

gaudio illius expectans natiuitatem, præ amore prolis contempsit partûs dolores. Tandèm editum filiolum in Paschæ priuilegio Episcoporum manibus obtulit ad baptismum, & iuxta beati viri vaticinium, Ludouici nomen ei curauit imponi. Atque is est Ludouicus, qui modò regni Francorum habenas moderatur, bella intestina pro viribus compescit, hostilia fortiter exagitat: quantùm quidem in ipso est, pacis est studiosus, in armis strenuus, in verbis cautus, prudens consilio, in bello imperterritus, bonorum amans, eius, quæ rem decet, probitatis & integritatis cultor. Cui tamen, si quid regiæ perfectionis deest, non tam illi, quàm regni proceribus, id imputandum est. Verùm his obiter commemoratis, ad Arnulphi res gestas explicandas reuertamur. Ludouicus rex laudatur.

XXIIX. CONFECTO tandèm itinere, peruenit, ad Hugonem Legatum, qui sanè eius inopinato aduentu & lætatus est, & perturbatus. Lætatus quidem, quòd talem virum exciperet: perturbatus verò, quòd ad eum consecrandum nulli Episcopi adessent. Interim tamen totum Dei committens, repentino nuncio exhilaratur, & anxietas omnis abscedit. Nam postridiè veniunt ad eum tres Episcopi, nulla quidem necessitate eos cogente, sed tacito instinctu, vt ipsi palàm asserebant, ad Legatum inuisendum eos permouente. Atq; ita omnibus patuit diuini consilij arcanum, & quòd diuinæ maiestatis voluntate decretum esset, vt Arnulphus Episcopus consecraretur. Itaque proximo die Dominico consecratus est Episcopus decimoquarto Calendas Ianuarij, & multa omnium gratulatione & lætitia ad sedem Suessionensem dimissus est. Nec latuit Viennenses eius fama præclara, collectique in vnum, mutuò se hortabantur, vt illum vi caperent, suæq; vrbis Archiepiscopum crearent. Vacabat enim tum Viennensis sedes. Sed vbi rumor ille spargi cœpit, vir Dei è finibus eorum properè excessit, ad eam excolendam vineam, animasque pascendas festinans, quæ eius curæ specialiter commissæ erant. Cõsecratur Episcopus S. Arnulphus. Viennenses cupiũt eum habere suũ Archiepiscopum.

XXIX. CONSTITVERAT autem vir sanctus Cluniacum, monachorum deuotione conspicuum cœnobium, clàm perlustrare: sed fama virtutis comes, non permisit eum latere. Namque Abbas Hugo vir cum primis religiosus, eius comperto aduentu, collecto monachorum exercitu, admodùm honorificè ei obuiam processit, & cum multa veneratione eum excepit, non tam propter Episcopatum, quàm superioris vitæ merita, ipsi non ignota. Sedulus autem explorator eum illic manentem obsedit, non ex curiositate, sed sanctæ charitatis feruore, è scripturis quæstiones ei proponens, earumque solutiones ab ore eius eliciens: vt hac ratione posset cognoscere, vtrùm promptus esset ad proferenda de thesauro suo noua & vetera, ne commissa illi ecclesia, minùs, quàm par esset, spiritali doctrina aleretur. Denique id indè consecutum est, vt quem pius Abbas Hugo zelo charitatis idiotam & agrestem esse anteà pertimuerat, eum doctrinæ fructibus abundare, & oratoris facundia non mediocriter pollere, non sine multo gaudio expertus sit. Libet autem eius Hugonis vel breuissimam hoc loco historiam inserere: Fuit corpore & animo castissimus, eleemosynis & orationi iugiter intentus & addictus, monasticæ disciplinæ custos & promotor instantissimus, perfectorum monachorum & personarum ecclesiastico cultui idonearum nutritor perpetuus, sanctæ Ecclesiæ procurator & propagator mirè feruens. Visitat deuotionis causa cœnobium Cluniacense. Hugonis Abbatis Cluniacen. virtutes.

XXX. OCCVPABAT tum sedem Suessionum ille non matris ecclesiæ electione, sed palatij iure Episcopus Vrsio, Geruasij regij dapiferi germanus frater, vtebaturq; interim rebus Episcopi, fretus Regis fauore, quem ei frater conciliârat, Venienti ergò Arnulpho Episcopo, & Suessionum vrbem ingredi volenti, fit obuius Geruasius cum turba armatorum, monetque eum, ne in ciuitatem intret, nisi mori velit. Et vir Dei constanter respondet: Apostolus Iohannes dicit, perfectam charitatem foràs mittere timorem. Et quia mihi viuere Christus est, & mori lucrum, obedientiam præcepto Apostolico mihi iniunctam implere conabor, ne si non obediam, à Domino merear reprobari. Habeat me Dominus Deus aut martyrem, si interficior: aut confessorem, se euado. Charitas enim Christi vrget nos. Ità dicens, animal cui insidebat, vrget calcaribus, vt ocyùs se in vrbem recipiat. Sed Geruasius iniecta manu in frenum iumenti, illud cum sessore retrahit, cogitq; retrocedere. Tum vir Dei statim cessit obsistenti: atque ità, quantum licuit, obedientiæ mandatum impleuit, sedemque, quam non concupierat, tranquillo animo interim deseruit, pietate eam excolens, quam videbatur corpore reliquisse. Verumenimuerò cùm sedes non faciat Episcopum, sed Episcopus sedem, & virtus maiestatis per loca non scindatur: in quodam castello eiusdem diœcesis, quod Vlciacum vocant, fouente illum Comite Theobaldo, mansionem & sedem sibi constituit: vbi conuenientibus ecclesiarum prælatis & senioribus è Clero, accurrentibus etiam promiscuis populorum turbis, pœnitentiam confessis, & lapsis reparationem multa auiditate fideliter ac strenue procurabat. Aduolant populorum cateruæ, sanantur ægroti, aduentantibus frequens prædicatio impenditur, animarum & corporum vlcera curantur, Ecclesiæ passim consecrantur, diuinæ laudis officia sacrosancta egregiè instaurantur. Lætantur omnes Ecclesiæ reformatum decus & venustatem, quæ Vrsionis incuria non mediocrem iacturam fecerat. I. Iohan. I. In præsens vitæ discrimen se conjicit obedientiæ studio. Mutat sedẽ quia nõ sedes Episcopum, sed Episcopus sedem facit.

XXXI. COMMORANTE viro Dei in illo castello, Euerolphus monachus & presbyter, sancto Episcopo valdè deuotus & impense charus, in morbum incidit grauissimum: cumq; se moriturum crederet, rogauit Episcopum, vt sacri olei Vnctionem ipsi imperiret. Episcopus verò ait ad eum: Intempestiua sunt, quæ postulas: quibus ego ea causa non annuo, quòd sciam contraria dispositioni diuinæ. Non enim ego te aut vngam, aut sepeliam: sed tu me alio & loco & tempore vnctionis & sepulturæ sacris officijs prosequeris. Illo dicente, fieri id non posse, cùm Episcopi vel Abbates Episcopum debeant sepelire, vir Dei respondit: Scias certissimè ad me vngendum & tumulandum nullum adfuturum antistitem vel Abbatem: sed tuæ charitatis ministerio, quicquid eius est, circa me completum iri. Sic locutus, manum ægroto imponit, & pulso morbo, reddit incolumem. Sanat moribundum. Mira in sancto viro futurorum præuotio.

XXXII. MVLTIS ad eum turbis confluentibus, quarum ille morbis curandis sedulam nauabat operam, quodam die è loco superiori per fenestram prospiciens, videt in platea hominem sub planca, quam ferebat, mire sudantem: mox ait ad circumstantes: Plancam istam rapuit hic homo. Aiunt illi: Vnde hoc scire potuisti domine? Respondet vir Dei: Pro comperto habeo raptu eam partam esse. nam dæmon author rapinæ, collo eius insidens, eum misere premit. Mox vnus ex illis, celeri cursu abit ad hominem, ac scisitatur vnde habeat plancam, quam ità anhelus baiulet. Ille fatetur apud pagum Nantolium in quadam se congressione adfuisse, & eam ad se plancam rapuisse. His auditis, festinus reuertitur ad eos, qui illum miserant, nunciatque ipsis stupentibus vera dixisse Episcopum. Videt dæmonẽ prementem furem.

XXXIII. QVODAM tempore cuiusdam pagi Ecclesiam dedicaturus, ait ad famulos suos: Tali, quæso, itinere ad eam Ecclesiam nos perducatis, vt populus nesciat, quà venturi simus. Nonnihil quoque alimentorum vobiscum feratis, vt fessa ex itinere corpora possimus vel paululùm recreare. Itaque iter longinquum & deuium arripitur, nec tamen potest ardor populi compesci. Breui temporis spatio grandis ad eum multitudo confluit. Id cernens vir Dei, in Dei laudes erumpens, ait familiaribus suis: Quicquid escarum habetis, proferte, vt post laborem vires reparemus. Confestim exhibentur quinque panes monastici, quos vulgò crudas micas vocant, & totidem vini mensuræ, vt habet censura monastica: stratisque in herba tapetibus, vir Domini residet, profusa illum turba vndique ambiente: benedicit panes illos, paucos quidem numero, sed numeri mysterio multos, iubet omnibus præsentibus ex illis distribui, vinum quoque ad satietatem porrigi. Accidit tum res admiratione digna. Namque * panes illi & vinum tam abundè omnibus suffecêre, vt se benè refectos & abundè satiatos faterentur. Et tamen præter Episcopum & comites eius, illi, qui manducârunt ampliùs septingenti fuêre. * Miro modo pauci panes sufficiunt hominibus ampliùs septingentis.

ROBERTVS Flandriæ Comes infestus fuerat quibusdam gentis suæ primarijs & ditioribus viris: qui pertæsi onerum, quibus ab illo premebantur, inter se tractabant, vt illo profligato, humaniorem sibi principem adsciscerēt, nempè Balduinum Comitem Montis Castrorum. Id vbi resciuit Robertus, summo conatu intercipit illos ceu proditores, arque alios ex ijs proscribit, alios perimit, nonnullos rebus & honoribus nudatos, iubet in exilium proficisci. Inter eos etiam Arnulphus Morinorum Archidiaconus & ecclesiæ S. Audomari Præpositus, omni dignitate sua priuatus, multo tempore vixit profugus: sed tandèm ad se rediens, Gregorium Romanum Pontificem adit, qua calumnia gradu & honore suo spoliatus sit, lachrymabundus ei exponit. Tantam verò eius calamitatem miseratus Pontifex, literis suis ferocem & truculentum Roberti animum statuit lenire, vt illis, quos suspectos habebat, aut planè ignosceret, aut certè facultatem sese purgandi non negaret. Sed cùm nemo posset inueniri, qui Pontificis literas tam offenso principi exhibere ausus esset, res diù protracta est. Tandèm animo succurrit constantia sanctitatis & feruor charitatis Arnulphi Suessionum antistitis, cuius tum in curia Pontificis celebris fama innotuit, & quòd is proculdubiò incunctanter oblaturus esset Roberto Comiti scripta Pontificis. Tum verò animatus Pontifex, Arnulpho diploma mittit, mandans ei, vt literas intercessorias, & personas, de quibus agebatur, ad Robertum Comitem secùm adducat, illisq; vel veniam, vel saltem se purgandi copiam obtineat pro sedis Apostolicæ honore. Ità ille vir pietate fortis, gemina instigante iustitia, obedientiæ & fraternæ condolentiæ, cum quibusdam ex illis venit ad Insulam ciuitatem, atq; illic reperto Comiti obtulit sacras Pontificis literas. Quæ cùm legerentur, illi, quorum res agebatur, clàm se submittentes, eius tenuêre pedes. Sed ô furorem, & rabiem, ô fellis acerbam commotionem, quæ tum in fronte, oculis & toto Comitis vultu visebatur: quandò sensit eos quos oderat, suos apprehendisse pedes. Ecquid verò illa ferocitas in sancti viri præsentia faceret? Adfuit continuò gratia Dei, & tum sanctitatis eius contemplatione, tum pro Apostolicæ Sedis reuerentia, salus, vita, res & facultates illis donatæ sunt. Laude dignis, laudabiliora succedunt.

Sæuit in suos proceres Robertus Flãdriæ Comes.

Insula ciuitas Frandriæ Gallicanæ.

Flectitur eius præsentia Comes inexorabilis.

EODEM enim tempore quibusdam Flandriæ locis quotidianæ fiebant cædes, & insatiabilis grassabatur sanguinis humani fundendi libido, qua totius regionis pax & quies perturbabatur. Itaque permulti nobiles magnis precibus vix obtinuerunt à viro Dei, vt loca, in quibus atrocior sæuiebat crudelitas, adiret, & Flandrorum indociles cruentosq; animos, ad pacem & concordiam vtcunque permoueret. Itaq; satanicam illam rabiem, qua Brugenses, Furnenses, & Aldenburgenses in mutuas cædes ferebantur, vir Domini verbo mellitæ prædicationis & paternæ adhortationis instantia, propemodùm ad mansuetudinem redegit, hominumque illorum crudeles animos ad concordiam, licet immenso labore, reuocauit. Et vt paucis multa expediam, quod mille argenti libris impetrari non potuisset, id gratia Dei per seruum suum in illa regione efficere dignata est.

Sedat atroces simultates.

PER id quoque tempus Rogerus Comes Porcensis, missa ad beatum Anulphum fida legatione, summopere rogauit, vt veniret ad dedicandam Ecclesiam, quam in castro, quod Caluum montem appellant, ipse condiderat in Rhemensi territorio: pollicens se multa in eius ecclesiæ vsus collaturum, modò sanctus præsul velit consecrationis explere ministerium. Vt autem more comparatum est, Cleri consilio dies dedicationis statutus est, & per loca oportuna publica voce populis denunciatus. Nec verò dici satis potest, quanta populi frequentia eò aduenerit. Venit autem etiam ex pago Cauniaco mulier, quindecim annis cæca, quæ, impetrante Comitissa, se ad beati viri vestigia prostrauit, clamans & dicens: Serue Dei: miserere mei, & digitis sacræ dextræ tuæ oculos meos continge. credo enim tuis meritis me curatum iri. Aderant ibi nobiles & illustres personæ, à Comite Rogero inuitatæ, in quibus erat Ingelrannus Archidiaconus, posteà Laudunensis Episcopus, Rudolphus viridis, posteà Rhemorum Archiepiscopus, nonnulli item Abbates & proceres: ad quorum præsentiam vir Domini pro sua modestia nonnihil verecundatus, submisse ait ad fœminam: Quid tibi, mea soror, contactus noster prodesse valebit? Illa fidei calore succensa: Permultùm, inquit, tuus mihi tactus proderit: tantùm velis, quæso, digitos tuos in oculorum meorum cauernulas in Christi nomine immittere. Hac voce ille victus, & quasi vim patiens, signo * sanctæ Crucis edito, digitos misit in oculorum eius loculos, ità dicens: Fiat tibi secundùm fidem tuam. Mox illa, apertis oculis, clarè vidit. Ea re Clerus multùm exhilaratus, in præpotentis Dei laudem cantauit, Te Deum laudamus.

Vocatur à Rogero Comite ad dedicandam Ecclesiam suam.

*Signo Crucis & manus suæ cõtactu restituit cæcæ visum.

CVM adhuc militiæ actibus implicatus esset vir Dei Arnulphus, sodalem habuit Gericum militem: qui, illo se sæculo abdicante, totum se rapinis addixit, & nec Deum timens, nec homines, viduas & pupillos perpetuò oppressit. Eam illius flagitiosam vitam vbi comperit vir Dei, Christum deprecabatur, vt aliqua occasione cogeret eum corrigere pessimos mores suos, & Dei timorem cogitare. Intereà Gericus mundi prosperitate florens, Iuditham, ipsi nobilitate parem, ducit vxorem, procreat liberos, & annis permultis cum tota domo sua mira felicitate potitur. At posteà morte tolluntur filij, & intrà paucos annos nec vnus manet superstes. Illum quoque vehemens corripit morbus, qui eum ad menses quadraginta sic lecto affixit, vt quotidiè mors illi ob oculos versaretur. Portò cognati, cernentes eum prole carere, eius terras & beneficia sibi cupiunt vendicare, vxorem eius Iuditham omni dote priuare, & à tota mariti hæreditate extrudere. At illa sentiens omni se solatio destitutam, conuersa ad Dominum, eius opem implorat: & recordata serui Dei Arnulphi, cum multo gemitu ait ad maritum moribundum: Charissime coniunx, ecce mortui sunt filij tui, & cognati inhiant facultatibus tuis, & iam sermonem malignum sibi firmauerunt, vt te sepulto, me turpiter eijciant, nec coniugem me tuam agnoscant. Quæso igitur, audi consilium te impense amantis coniugis tuæ, & animo promittas Deo, te curaturum, vt hac nocte lectica veharis ad Arnulphum fidelem seruum eius, & tuum quondam sodalem & amicum. spero enim ita fore, vt pater misericordiarum & dolores tuos, & meum mœrorem respiciat. His auditis, ille parumper cogitans, Sapienter, inquit, isthuc consulis, & ego optimo consilio libenter parens, polliceor me ità ocyus facturum. Mox igitur lectica equestri vehitur Suessiones, & vbi viro Dei in sua Cella commoranti eius aduentus innotuit, lætabatur ille adesse hominem, cuius olim in militia sodalitate amanter vsus esset, iubetque illum ad se perduci, aitque ad eum, amicissimè illum obiurgans: Frater Gerice, tu miles optimus tuis, pessimus tibi, qui tandiù irritâsti præpotentem Deum, in rapinas incumbens. Crede mihi, parum abfuisti ab interitu, nimis diù in faucibus Leuiathan hæsisti: sed gratias ago Domino Iesu Christo, quòd non despexit lachrymas meas, teque hac ægritudine impediuit, ne plùs satis rapinis incrassatus fieres esca tartarico draconi. Noueris ergò diuturnis precibus à Domino me impetrâsse, vt hic morbus te corriperet, vt vel inuitus cessares ab opprimendis pupillis & viduis, & rapinis consectandis. En quanto te immensæ misericordiæ suæ beneficio affecit Deus, vt agnoscas te nequiter egisse, & tot flagitiorum infamia celebris, dentes leonis posses euadere. Sed dices fortassis: Cuiusnam leonis? Audi Petrum Apostolum, imò Christum in Petro loquentem: Aduersarius vester diabolus, tanquàm leo rugiens circuit, quærens quem deuoret. Huius leonis rictus sola Dei benignitate euasisti. Iam porrò da operam, vt ab eius faucibus prorsus libereris. Respondit Gericus: Equidem, mi pater, eo voto eaq; deliberatione ad tuam sanctitatem properaui, vt ad præscriptum consilij tui, mea deinceps vita componatur: nec aliud faciam, quàm quod tibi visum erit. Tantùm pro mea miseria & calamitate Dominum instanter ora, vt possim corporis adipisci sanitatem. nam quod ad animæ salutem attinet, sanctè polliceor, me posthac nihil scientem admissurum contra leges diuinas. Deindè Iuditha vxor eius lachrymabunda in has prorupit voces: Seruo Dei, au-

Gericus militis.

Gericus flagitiosus.

Efficacia precum sancti viri Gericum diuinitus.

Venit ad S. Arnulphũ, olim sodalem suum.

Vide quomodò sancti viri orẽt pro malis. 1. Pet. 5.

Dei, audi etiam meos casus, & fer opem miseræ ac destitutæ. Vir Dei respondit: Dum audio voces tuas, agnosco necessitatem tuam: sed promitto tibi in Christi nomine, aduentum ad me vestrum, non fore inanem & infructuosam vobis. Itaq; certò noueris, respexisse Dominum contritionem tuam, eumq; te exhilaraturum propter fidelem operam, quam nauâsti marito tuo in doloribus eius. Is enim, quia iniquitati nuncium remisit, iam perfectè curabitur, & tu ex illo filium concipies Lambertum, iubente Deo, hac ipsa hora anno euoluto nasciturum. Is in paternam hæreditatem succedet, tuamque nutriet & fouebit senectutem: nec morieris, donec videas sobolem illius. Volo igitur & hortor, Gerice charissime, vt deinceps viam iustitiæ insistas. Ecclesiam Dei & sacrum Clerum honores, pauperibus nihil auferas, imò etiam ablata restituas, eleemosynas largas assiduè præstes, decimas tuas nunquàm apud te retineas, agros tuos colas, principi tuo & æqualibus fidem serues & veritatem, ex iustis possessionum tuarum redditibus vitam sustentes, colonis tuis humanum & clementem te præbeas, pro collatis beneficijs Deo perpetim gratias agas, diuinis officijs quotidiè interesse coneris. Itâ tibi facienti aderit gratia Dei, dabitque pacem rebus tuis, & bono fine potieris. Qui verò lectica huc apportatus es, Deo fauente, eques hinc recedes benè sanus. O diuinæ bonitatis incomprehensam benignitatem & clementiam, fidelem seruum suum tot virtutum donis ornantem, vt & conuersatio eius in cælis sit, & vitæ meritum etiam alijs prosit. Quantùm enim licet intelligi, Gericus iste ob suam peruersitatem mortuus fuisset, nisi eum assiduæ beati Arnulphi preces conseruâssent. Denique propitio Deo, recessit sanus: domum reuersus, anno elapso, eodem die filium ex coniuge suscepit, qui ei hæres successit, matremque humaniter sustentauit, eousque, vt erat à viro Dei prædictum, in corpore manentem, donec ex legitimo matrimonio ipsius filios procreatos videret.

Prædic. afflictæ matronæ, ipsa filium paritutam, &c. Optimè institutiones nobilium.

Reuixit Gericus spiritualiter mortuus per S. Arnulphi preces.

XXXIX. Quo tempore vir Dei inter Flandros pacem componere nitebatur, in pagum Turhult venit, agente dæmone, contentionum & rixarum flammis ardentem. Hortante autem sancto viro propinquos eius, cuius sanguis fusus erat, vt pacem amplecterentur, & satanæ incendia sopirent, adolescens quidam Herradus, Herradi presbyteri filius, malebat surda aure pacis consilia contemnere, quàm vel se, vel alios ad pacis studium accommodare. Ea causa ex atrio ecclesiæ, in quo stabat Episcopus, exire voluit, ne salutares eius admonitiones audiret: dictumque est Episcopo, abire illum, qui permaxima pars esset turbæ huius. Confestim illum sequitur sanctus Episcopus vsque ad Comitis stationem, atque ibi in humum se abijciens coram illo, humiliter orabat, vt pacem non respueret. At ille iuuenili arrogantia tumidus, noluit illic consistere, sed veritus, ne ab alijs detineretur, celeriter aufugit. Ecce autem fugientem arripit malignus spiritus, ita vt amentia affectus, seipsum dentibus & vnguibus laceraret. Id conspicati amici & affines eius, vinctum pertrahunt ad virum Dei, plurimùm obsecrantes, vt superbo & fatuo ignoscat, & iniuriam illatam voluntaria obliuione conterat. Vir Dei respondit: Iniuriam pro veritate irrogatam libens amplector, sed cordis eius duritia me dolore afficit. Si ergò vultis, vt pro eius liberatione Dominum exorem, fidem certam detis, vos omnes, velit nolit ille, pacem firmam conseruaturos: & si quas ille rixas aut seditiones excitârit, neminem è vobis suppetias ei laturum. Omnes vna voce dixerunt: Anathema erit inter nos, quisquis illi opem tulerit, nisi in ijs, ad quæ tu nos hortaris. Illa promissione flexus Episcopus, aquam cum exorcismis consecrauit: qua adolescens ille conspersus, mox malo dæmone liberatus est, & mentis benè compos effectus, pacem & concordiam sanctè coluit.

Iste pagus Flandriæ primus, distat tribus miliaribus à Brugis.

Eximia sanè tanti viri humilitas & charitas.

Aqua benedicta fanat dæmonia.

XXXX. Accidit in eodem pago Turholtensi aliud quiddam non minùs admirandum. Miles quidam Aldenburgensis, Vuilhelmus nomine, statura & cognomine Longus, filium adultum habuit, in rapinis plùs satis præcipitem & propensum. Is cùm vellet aliquandò cuiusdam res diripere, ab illo interfectus est. Eius cædem pater Vuilhelmus vlcisci volens, percussori struebat insidias, sed frustrà, donec circa S. Iohannis ferias ad nundinas Turholtenses eum venientem, vt vestem sibi compararet, in ceruice gladio percussit, & exanguem, non tamen mortuum, in corbem quandam abiecit. Mox verò fit tumultus in nundinis, existit clamor & indignatio in populis, quòd violata esset pax, principis priuilegio communita. Curritur ad Comitem, qui præsens tum aderat in domo sua Turholtensi, dicitur ei, magnum ipsum ignominia affectum, pace maiorum eius legibus sancita, cuiusdam audacia violata. Procedit in publicum Robertus Comes stomachabundus, iubet quamprimùm percussorem & percussum sibi exhiberi. Interim audit à militibus suis, Vuilhelmum Longum id facinus designâsse, vt filij necem vindicaret. Tum verò Comes nonnihil mitescens, ait: Vuilhelmus domesticus miles meus valde errauit, qui cædem filij post conciliatam olim sancti Arnulphi Episcopi operâ pacem, vlcisci voluit. Cumq; ante illum adducti essent Vuilhelmus, & ab eo percussus, ceuxix hominis percussi non gladio incisa, sed rubri fili vestigia præ se ferre videbatur. Ait ergo Comes ad Vuilhelmum: Equidem miror temeritatem, sed non paulò plùs imbecillitatem tuam. Si enim filij mortem vlcisci volebas, cur te non puduit tam molliter ferire, vt manûs fœmineæ potiùs, quàm virilis roboris vestigia in huius ceruice appareant? Agnosce[a] igitur nutu Dei id ità euenisse, qui, vt merita sancti serui sui declararet, non permisit illam ceruicem vulnerari, quæ tanti Pontificis ministerio vltrò fuit paci addicta.

Vult vlcisci necem filij Vuilhelmus miles.

Eccè quomodo vulnus hominis cæsi, diuinitùs sit curatum.

[a] Nota quãtum Comes tribuat meritis sancti viri.

In pago Gistellensi fuit occisa S. Godoleua martyr, vt habetur 6. die Iulij.

XL. In parœcia Gistellensi est quædã terræ vena nigerrima, interdùm rubra, quæ crebris paludibus intermixta, non facilè poterat adiri. Atq; in ijs locis moratur genus hominum atrocissimũ, qui omnem gentis huius ferocitatem, innata eis audacia animi, superare videntur. Ad ea ergò loca vir Dñi pertractus, vt eorum sequitiam nonnihil moderaretur ac comprimeret, à quadã fœmina compellatur, cum lachrymis & singultu ità dicente: Serue Dei, miserere mei, & ne recuses venire in tugurium paupertatis meæ, visurus multiplicem materiam doloris & calamitatis meæ. Iacebant enim in lectulis quinque filij eius, vno eodemque languore affecti, nec poterant mutuam sibi vlla in re operam præstare, aut aliquid ferre subsidij. Ait ergò mulier: Vide serue Dei, quanta sit miseria mea, quis me dolor obtineat, quo animi mœrore occuper. Seruio sola quinque viris, propero ab alio ad alium, & tamen non possum satisfacere ministrando. Tum vir sanctus præ multa commiseratione ingemiscens, orauit Dominum: deindè aquam consecrans, totam domum & ægrotos illos conspersit, ait q; ad eos: In nomine Domini nostri Iesu Christi properè facessat morbus iste, & vos quamprimùm reualescentes, matris vestræ vsque adeò afflictæ ministerio non egeatis. Derepentè adest virtus Saluatoris, & omnes prorsus incolumes è lectis surgunt.

XLI. Folcardus quidem Gistellensis homo, alacer & robustus, sed non tam vtilis, quàm arrogans & superbus, beatum præsulem contemnendum putauit, nec adire voluit, de pace concilianda loquentem. Cùm ergò viri Dei conspectum fugeret, mox vltori spiritui traditus est, & ab illo miserè discerptus ac dilaceratus, ità vt ab amicis & propinquis vix posset coërceri. Attamen non sua fide, sed aliorum precibus per beatum Pontificem dæmone purgatus, didicit ex ea vexatione, quo erga sanctum virum amore & reuerentia vti debuisset.

Purgat ob scilum.

XLII. Apud castrum Furnense habitabat vidua quædam nobilis & opulenta, nomine Euregarda: cuius maritum & filium hostes atrociter peremerant, & propter eam cædem magnas inimicitias susceperant. Earum autem amoliendarum causa accersitus sanctus præsul Arnulphus, vti semper consueuerat, vbi de pace & concordia esset agendum, sponte promptéque eò properabat. Venit ergò asello vectus ad domum illius viduæ, quam illa Apostolica perstingebat vox, Vidua, quæ in delicijs est, viuens mortua est: sed ea nullo pacto ferre voluit, vt ad ipsam ingredere-

In hac ciuitate Furnensi seruatur media pars corporis S. Vualfrãni & Vuilhadi.

tur pon-

fratris eius S.

1. Tim. 5. tur: ponteque pensili adducto & suspenso, aditu eum prohibuit, ne posset efficere quod volebat. At ille tamen non destitit admonere, arguere, obsecrare, vt mariti & filij percussoribus veniam daret pro animarum eorum refrigerio, & quos immani odio persequebatur, eos ad amicitiæ fœdus admitteret. Illa verò nec preces, nec admonitiones eius audiens, tumenti animo Christi seruum contemptim irrisit, & contumeliose à se repulit: sed non impunè. Nam cùm ab ea Præsul gemebundus recederet, diuina eam animaduersio terribiliter persecuta est. Post paululùm enim, cæli serenitate manente, quidam leuis turbo domum eius concussit & euertit, eamque repentina morte oppressit. Accidit tum res sane multa admiratione digna. In eadem enim domo aderant famuli & ancillæ, aderant porci, canes, magnus columbarum grex, anseres, gallinæ: & tamen illis omnibus saluis & illæsis, sola procax mulier interijt.

Vidua procax terribiliter à Deo punitur.

Funditus extincta, docuit non dogmata ficta.
Quæ monuit sanctus, vindictæ pondere tantus.
Fœmina sic fortis, iustè fit filia mortis.

Oda S. Arnulphi soror. HABVIT venerandus antistes sororem Odam, quæ ab infantia sacris eruditionibus instituta, in virginitate voluit permanere. Ea iam grandæua & Deo sacrata permanens, magno Hierosolymæ, toties in scripturis memoratæ, pia deuotione inuisendæ desiderio accensa est. Cumque eo peruenisset, per nuncios, quos habere poterat, sæpe obsecrauit fratrem suum beatum Arnulphum, vt à Domino impetraret, ne priùs alter eorum moreretur, quàm mutuo conspectu potirentur. Cùm ergò vir sanctus postremò Aldenburgi maneret, & obitum suum cælitus didicisset, quidam nuncius adueniens, ait sororem eius iam redeuntem superâsse Alpes, & valde accelerare iter, vt possit ipsius conspectu frui. Tum vir sanctus ait: Oda soror nostra & germana in Domino, quantumuis properet, frustrà id nititur consequi, quod fieri non potest. Videat & contemplentur actus nostros, diuinique timoris studium: nam faciem nostram in corpore deinceps nunquam visura est. Illa interim pudicissima fœmina mire festinans, quandò Aldenburgum est ingressa, iam octo diebus vir sanctus sepulcro tenebatur: sicque tanto conatu frustrata, virili animo ad illam se visionem extendit, quæ nullo dierum numero finitur. Nos quidem tantam futurorum præscientiam in beato viro admiramur. XLIII.

Prophetica sancti viri vox.

AMABANT medullitùs virum Dei omnes eius loci incolæ, & summopere cupiebant illum apud se perpetuò retinere. Itaque modis omnibus disquirunt, quonam loco honeste apud ipsos possit residere. Erat Aldenburgi ecclesia, in B. Petri & omnium Apostolorum honorem antiquitùs fundata, diuinis miraculis celebris. Eam ergò laicorum dominio priùs expeditam & liberam, per manus Radbodi Tornacensis Episcopi conferunt viro Dei Arnulpho, vt illic sibi habitationem paret, & futuri monasterij fundamenta primaq; initia inchoet. Habet seniorum traditio, eam Ecclesiam sub Dagoberto Rege Francorum à beato Vrsmaro conditam, quam etiam diuina maiestas multis reuelationibus & miraculorum signis celebrò illustrauit. Ibi enim cæci receperunt visum, claudi & contracti erecti sunt, mutis instaurata loquela, surdis auditus reformatus est. Porrò anno Dominicæ incarnationis millesimo octogesimoprimo sancta Dominici natalis nocte vehemens ventus existens, turres vrbium & tecta domorum & permulta ecclesiarum ædificia concussit, fregit, euertit, campanarium ecclesiæ S. Petri à suis cardinibus euulsum, in rectum turris, in qua fuerat, ad orientem impulit, ità vt sex noctes & dies sic pendulum cerneretur, tanquàm esset ruiturum. Mane loci incolæ celeriter conuocant architectos, proponunt præmia, si possint illud in suum locum reuocare. Multa illi promittunt, restes præparant, multa inter se ligamina colligant: & ecce dum populus illorum molitiones sustinet, quibus sperabatur campanarium restitutum iri, pridie Calendas Ianuarij ante noctis medium sub ignis specie quædam à cælo virtus adueniens, campanarium quidem in suas sedes firmissime reposuit, templum verò intùs & foris miro lumine compleuit. Hæc quidem ego referre ausus non essem, nisi testes ampliùs mille ea se vidisse affirmâssent. XLIV.

Ecclesia Aldenburgi à B. Vrsmaro extructa. In nocte natiuitatis Dominicæ subuertitur Aldenburgum. Nota miraculum.

SOLEBAT vir sanctus, Catholicæ fidei propugnator, ægrotis ad ipsum remedij causa accedentibus, mox edito signo Crucis, manum imponere, & verba Dominica proferre, tertiò sic dicens: Super ægros manus imponent, & benè habebunt, quibus prolatis, fugiebant morbi, sanitas redibat. Id verò non ignorans quædam mulier Aldenburgensis, cùm nimijs premeretur doloribus, venit ad eum, & cum lachrymis questa est, quid pateretur. Episcopus ergò manum ei imponens, ait: Secundùm fidem tuam fiat tibi. simulque ei benedixit, mox dolor omnis abscessit. XLV.

Marc. 16. Morbidos vt curârit.

EVM locum, quem paulò suprà diximus canonica traditione illi donatum, fratribus quibusdam ex ijs, qui ei aderant, commendauit repurgandum & instaurandum, atque vt monastica ibi posset vita institui, commodis ædificijs instruendum. Porrò ipse ad sedem Suessionensem se recepit, vbi sanè ab omnibus cupidè acceptus, & multo fauore & studio tractatus est. Peruenit autem ad eius notitiam Regis Philippi in quibusdã culpanda vita, & perpetua dissimulatio eorum, quæ eum coërcere oporteret, indiscreta quoque Episcoporum & Abbatum promotio. Itaque magno afficiebatur tædio propter ea mala, quæ passim fiebant, nullo rempublicam moderante gubernatore, & illa quoq; nobili Rhemorum moderatione tepescente, propter metropolitani iuris ereptionem: ità vt consultius putarent homines pij abdere se in solitudinem, quàm multorum contentiones & tumultus excitare. Illam ergò compunctionis nutricem, illam vigiliarum & psalmodiæ regulam, illam quietis & diuinæ contemplationis amicam inclusionem repetijt vir beatus, eligens abiectus esse in domo Dei sui, magis quàm abire, stare, sedere in qualibet diuinæ legis transgressione. Nouerat enim potentes potenter tormenta passuros. eam ob rem declinauit à malis, vt totis viribus faceret bona, essetq; paratus & peruigil ad confestim aperiendum Domino pulsanti. In ea autem inclusione vitam vixit valde arduam, & virtutum studijs addictus, fame & siti, ieiunijs multis, frigore & nuditate se afflixit, semper occupans mentem suam scientia Dei, & charitate non ficta, verbo veritatis, in virtute Dei, in longanimitate, in suauitate, in spiritu sancto. XLVI.

Redit ad cathedralem suam residentiam. Impense doleret pleraque non rectè fieri.

Sap. 6. Psal. 36. Luc. 12. 2. Cor. 6.

RVRSVS autem emergentibus quibusdam rebus importunis, nobiliores quique Aldenburgenses cum Euerolpho presbytero statuerunt ire ad virum Dei, & omnem mouere lapidem, vt eum reducerent in Flandriam, rebus illis & causis finem modumque impositurum. Annuit eorum votis vir sanctus, & quidem libens, crebroque ait ad illos: Quòd ego nunc, filioli, in Flandriam proficiscor, non tam vestræ est voluntatis, quàm dispositionis diuinæ. Cùm autem Atrebatum venissent, vidit vir Dei non longè ab vrbe agellum virentem, in quo se ait parumper velle quiescere. Celeriter ergò ab equis desiliunt comites, & stratis humi vestibus, quietis captandæ locum ei parant. Post breuem quietem surgit ille, solito alacriùs sanctum nomen Domini benedicit, eiusque alacritatis causam exponens, ait: Noueritis charissimi, me posthac nunquàm in Franciam reuersurum. Nam sub hoc breui spatio, quo coram vobis dormitaui, ostendit mihi Dominus, vbi Aldenburgum venero, me paulò pòst moriturum, & in S. Petri ecclesia locum sepulturæ, à Domino destinatum, habiturum. Eæ voces multo stupore & gemitu eos, qui aderant, compleuerunt: at tamen illo præsente nulli fas erat aut immodico mœrore contrahi, aut inepta lætitia dissolui. Tanrum enim illi homini Dei & authoritatis & gratiæ inerat, vt illum videre & alloqui omnes appeterent, cùm tamen illum aliqua re offendisse, grandis piaculi loco haberent. XLVII.

Redit in Flandriam. Atrebatum situm est in Artesia. Diuinitùs ei reuelatur obitus suus.

MENSIS Iulij die decimooctauo incolumis & virtutũ fama celebris venit Aldenburgum, & septem diebus illic XLIX.

bene

benè ſanus euangelizauit regnum Dei. Inde verò acri morbo correptus, decubuit vno & viginti diebus. Cumque iam in extremis poſitus videretur, ſuggeſſerunt fratres, vt ſacris officijs ſe curaret præmuniri, ne ſine ijs è vita exiret. Quibus ille mitiſſima voce reſpondit: Non vos iſthuc ſolicitos habeat, chariſſimi filij: ſatis enim ex Dei benignitate ſentio, quid vel quandò mihi expediat. Noui tempus & horam, & eius vos opportune commonefaciam. Viceſimo inde die, poſtquàm decubuit, qui tum erat ſexta feria, ſub noctis medium cella, in qua iacebat, mirabili tremore & horrifico fragore tertiò concuſſa eſt, ita vt à fundamento euerti videretur, & monachi cum famulis, qui apud illum excubabant, intolerabili perculſi timore, cellæque ruinam formidantes, aufugere percuperent. At illos vir Dei blandis verbis conſolans, hortabatur vt ſe quieti darent, certi nihil ipſos incommodi paſſuros. Ait autem ad eum Euerolphus presbyter: Domine mi, terra contremiſcit, cella colliditur, oſtium iam tertiò à me diligenter obſeratum pateſcit, turbarum murmure locus circumſonat: & quinam inter tot terrores nos poſſimus ſomnum capere? Reſpondit vir Dei: Ne paueas, dilecte frater. ſunt enim hæc omnia diuinæ maieſtatis ſigna. Porrò poſt paulùm dicam tibi, quæ vis cellam quaſſauerit & hunc terræmotum effecerit. Cella eius decubentis multo fragore concutitur.

XLIX. PROXIMO inde ſabbato, ſentiens mortem imminere, dixit fratribus: Parate iam funeri neceſſaria. nam ſub noctis initium decedam, vti mihi Dominus, cui pro viribus ſeruire conatus ſum, heſterna nocte reuelauit, cùm illic terræmotus & aëris concuſſio fragorem cellæ excitaret. Sub prima enim quaſſatione beatus Petrus Apoſtolus ad me venit, ſignificans mihi peccata remiſſa, & vitæ ianuam patere. Aderat illi beatorum frequens cœtus, diuinas continenter modulantium. Sub altera quaſſatione cum multis Angelicis ſpiritibus ſanctus Michaël me inuiſit, pollicens, ſe duce, me ad beatam vitam ingreſſurum. Tertia concuſſione adfuit Domina noſtra, vera miſericordiæ mater, multis ſtipata ſanctarum virginum agminibus, benigniſſima voce me certiorem efficiens de anima mea inter Aſſumptionis eius gaudia in cælos transferenda. Sed vos omnes obteſtor, fratres mei, per Chriſti miſericordiam, ne, dum hic ſum, cuiquam iſta referatis. Sancti illi moriturò apparent.

L. VICESIMO & primo die ægrotationis ſuæ, qui erat ſabbati dies & vigilia Aſſumptionis glorioſę Dominę noſtrę Dei genitricis ſemperq; Virginis Mariæ, vocatis ad ſe diſcipulis cum eccleſiæ vicinæ Clericis, ſacro oleo voluit inungi, dans confeſſionem coram omnibus, & omnium preces humiliter expetens. Ait autem ad illos: Cras de reſurrectione Domini gaudium erit in cælis, & de aſſumpta Regina mundi, lętitia ſanctis Angelis duplicabitur. Chriſto largiente, tertia quoq; materia aderit, vnde gaudia illa triplicentur. Itaq; prohibeo vobis, ne die caſtrino mihi ſepulcrũ fodiatis, ſed in ſecundam feriam id differatis. Ita enim cælitùs definitum eſt, vt in die S. Arnulphi Metenſis Epiſcopi, huius peccatoris Arnulphi corpus terræ reddatur. Multa proinde prædixit tã de regni ſtatu, quàm de Epiſcoporum & principum caſibus futuris: quæ omnia ét ita euenerunt. Sub horam autem veſpertinam corpus & ſanguinem Domini noſtri Ieſu Chriſti ſumma cum deuotione percepit, omnibuſq; bene precatus, orabat vt ſibi quoq; omnes bene precarentur: ſicq; ad requiem adſpirans, ſanctæ Crucis ſigno ſe conſignauit, & in ipſo Dominicæ noctis ingreſſu de lectulo ſe ſubrigens, in pauimento, cinere & cilicio ſtrato, feliciter obdormiuit, & in regionem viuorum, Domino coniungendus, ingreſſus eſt, decimooctauo Calendas Septembris, anno Chriſti milleſimo octogeſimoſeptimo. Poſtquàm obitus eius populis innotuit, mirum dictu, quanta alacritate & deuotione plebs vndiq; confluens, omnia in circuitu compleuerit, Clericis pſalmos concinentibus, alijs pauperum refectionem apparantibus, nonnullis luminaria comportantibus, pleriſque omnibus exultantibus, quòd tantis exequijs intereſſe meruiſſent. Accipit extremã Vnctionem ab Euerolpho presbytero. Eius ſub morte prædictiones. Eucharistiã percipit. Obitus eius anno 1087

LI. CVMQVE beati viri corpus pro more compoſitum, & pontificali habitu ornatum, in templum illatum eſſet, veritus frater Euerolphus, ne inter tot promiſcuas turbas rapax quiſpiam aureum annulum à manu eius abſtraheret, abſtulit illum. Hora autem ſepulturæ adueniente, cùm vellet annulum digito rurſus adiungere, frigida manus & contracti digiti adeo rigebant, vt id efficere non poſſet. Ea re amore erga illum fidelium indoluit, orabantq; cum gemitu, ne Dominus ſineret illud ſacrum corpus ſuo cultu carere. Et ecce illis pie conquerentibus, manus dextera à pectore ſe erigit, digitos diſplicat & diducit, & annulum digito inſerendi magnam præbet opportunitatem. Inde inſerto annulo, ad priſtinum ſeſe locum retrahit, & digitos, vt anteà, intrà volam contrahit. Nemo ſane vnquàm poſſit ſcripto explicare, quantus amor, quantaq; lætitia per omnium mentes peruaſerit, cùm cernerent hominem Dei, corpore mortuum, viuentis ſenſum exhibere, & ipſi inſeruientium affectu tam pie moueri. Contemplandum certè hic eſt, & fideli mente retinendum, quantis laboribus & corporis macerationibus hic Chriſti ſeruus eam meruerit virtutis efficaciam, vt etiam membra defuncti gloria miraculorum polleant. Nimirùm non gulæ & ventri ſeruiendo, non opibus aut honoribus aucupandis tale munus à Chriſto accepit, ſed corpus mortificando, mandatis diuinis inuigilando, veræ charitati inhærendo, & in via iuſtitiæ quotidianis augmentis creſcendo & perſeuerando. Cùm enim cubile cordis eius, corpore edomito, præclare eſſet repurgatum, placuit ſpiritui ſancto glorificare glorificantem ſe, ſibiq; puram exhibere ſeruitutem, apud omnes gratioſum, amabilem & laude dignum efficere. Simul autem prudens lector obſeruet, quàm verax fuerit viri Dei vaticinium, quo multis annis ante prædixerat, funeri eius curando nullum Epiſcopum vel Abbatẽ adfuturum, ſed per Euerolphum monachum & presbyterum id curatum iri. Talis enim occupatio vicinos Abbates, duos Gandauenſes, & vnum Bergenſem detinuit, vt quamuis ſolicite inuitati, & adeſſe peroptantes, nullo pacto id poſſent conſequi. Vnde eſt id admiratione dignum, quòd ſanctus præſul tanta fuit rerum futurarum prouidentia, tanta ſancti ſpiritûs illuſtratione præditus, vt haud aliter res dueniret, quàm ipſe prædixiſſet. Celebratis porrò Miſſarum ſolennijs, à multis quoq; in pauperes diſtributis largiſſimis eleemoſynis, quo die S. Arnulphi Metenſium Epiſcopi feriæ celebrantur, eodem in eccleſia beati Petri Apoſtoli, huius ſancti viri corpus apud Aldenburgenſes humatum eſt in eius baſilicæ parte Aquilonari. Poſteà rogatus Regemarus, ſancti Bertini monachus, eiuſdem epitaphium compoſuit: Præclarum & illuſtre miraculum. Non neſciunt ſancti res noſtras. Aldenburgũ olim ciuitas diſtãs vno miliari à Giſtella. S. Arnulphi Epitaphium.

Miles in hoc mundo, modò puluis in hoc monumento,
Militiam mundi ſpreuit amore Dei.
Cuius tutela, qua viuitur abſque querela,
Primùm deuotus Sueſſionis monachus,
Et mox anguſtæ deuotior incola cellæ,
Et per pauperiem, frigus & eſuriem.
Atque per inſomnes in fletibus & prece noctes,
Virtutum ſtudijs extulit & meritis.
Abba dein factus & præſul, vtrunque coactus,
Quæ digne ſubijt, digniùs excoluit.
Huc veniens demùm, Domino donante, ſupremum.
Claudens morte diem, tranſijt ad requiem.
Tranſitus eius ei prouenit fine diei,
Quam ſequitur celebris, orbe colente, dies:

Quæ

Qua cæli Dominam de mundi valle Mariam.
Intulit astricolis cælica turma choris.
Præsulis Arnulphi quo festa dies celebratur,
Præsulis Arnulphi corpus humo tegitur.

Nota mirã vim pulueris, apud eiʼ sepulcrum collecti.

POSTQVAM vir beatus humanis rebus exemptus est, multa ad eius exuuias diuinitùs sunt miracula declarata, multi morbi & languores curati. Nunc verò ab Oriente & Occidente permulti assiduè confluunt, & pulueremeius tumulo propinquum colligentes, ad suos morbidos eum adsportant, atque indè salutare remedium illi celeriter obtinent. In calce libelli mihi meus cudendus est apologeticus, vt quorum relatu hæc didicerim, quibúsve vrgentibus hæc scribenda suscipere ausus fuerim, omnibus perspicuum fiat. Primus ex ijs fuit is, quem sæpè diximus, Euerolphus, in eius seruitio perseuerans: qui cùm præsens res eius certiùs cognouisset, mecum Aldenburgi manens ad dies aliquot, cuncta, quæ nouerat, mihi in cera exaranti, ordine enarrauit. Alter Arnulphus, sancti viri ex sorore nepos, & primus Abbas Aldenburgensis, quæ ceris impresseram, mihi adiumento fuit, vt ea atramento in chartis conscriberem. Tertia denique, soror eius Adzela, quæ illi fuit familiarior, multa de eo nobis indicauit. LII.

Arnulphus primus Abbas Aldenburgensis, ordinis S. Benedicti.

AN. 944. *CONSTANTINI, COGNOMENTO PORPHYROGENITI, IN CHRISTO ROMANORVM IMPERATORIS, NARRATIO, COLlecta ex Historiis, De non manufacta Christi Dei nostri Imagine, missa ad Abagarum, & ex Edessa translata in hanc beatissimam vrbium reginam Constantinopolim.*

Huic narrationi, vt hoc loco in Simeone Metaphraste annotauit reuerentissimus Veronæ Episcopus Aloysius Lipomanus, minimè dubia fides habenda est: tum quòd apud Græcos, vt ex eorum Mineis constat, celebratur festum exportationis ipsius Imaginis ex Edessa ciuitate ad vrbem Constantinopolitanam tempore Romani Imperatoris: cuius filij fuere duo, præsens scilicet author Constantinus, & Romanus: qui etiam, dum pater viueret, appellabantur & ipsi Imperatores: tum quòd & Euagrius in Ecclesiastica sua Historia, & secunda Nicena Synodus, ipsam Euagrii Historiam & alios super hoc in V. Actione allegando, abundè tractant. Hæc Aloysius. Videat etiam Lector Adriani I. Pontificis Maximi epistolam tertiam, quæ scripta ad Carolum Magnum, habetur Tomo tertio Conciliorum postremæ editionis, cap. 18.

16. AVG. NON solùm comprehendi non poterat patri coæternum Dei verbum: sed eius quoque plurima, vel omnia potiùs eius opera teguntur eadem caligine incomprehensibilitatis: neque ea solùm, quæ constituit, hoc vniuersum architectans: sed ea etiam, quæ, in assumpta per œconomiam massa nostri corporis nobiscum versatus, fecit per primam illam & vnicam potentiam suæ diuinitatis. Vndè oportet omninò eum, qui seipsum non ignorat, & quæ sunt supra ipsum, se nescire cognoscit, non gloriari in immensum, neq; stolidè ingredi per inane, nec contendere se omnia scire, neq; ignorare, quæ ipse non comprehendat. De hac igitur expressa forma eius, qui fuit Deus & homo, quæ impressa fuit sine pictura admirabili eius qui fecit voluntate, in contexta veste, quæ eam suscepit, & tunc quidem missa fuit ad Abagarum ad eius curationem: nunc autem Edessa ad hanc vrbium reginam, certo omninò Dei consilio & prouidentia ad eius salutem & custodiam est translata, vt ex ijs, quæ sunt pulchra & honesta, nihil ei deesset, cùm debeat omnes vincere in omnibus: existimo oportere eum, qui est pius & iustus auditor & spectator, singulorum quidem historiam singulatim vt sciat, postulare, & antiquæ narrationis velle certam & non dubiam accipere sententiam: Causam autem, quomodò ex gutta humida absque coloribus & arte picturæ, impressa fuit forma vultûs in panno ex lino contexto, & cur quod est contextum ex materia, in quam tam facilè cadit interitus, interitum tempore non accepit, & quæcunque alia is, qui res aggreditur naturaliter, solet diligenter perscrutari, relinquere Dei sapientiæ, ad quam non potest accedi: vt qui sciat, quòd si quis accuratè omnia contenderit apprehendere, exturbatus in perfectam ignorationem, & præcipitatus in profundum incõprehensibilitatis, veniet in periculum, nè in ijs quæ sunt præcipua, patiatur iacturam, pauca nolens concedere. Quotquot ergò in fide recti, & ardentiore zelo huc conuenistis, agitè adeste, & narrabo vobis ea, quæ qua oportuit perscrutatus examinatione, & non sine labore versatus in inquirenda veritate, tam ex ijs, qui historias conscripsere, quàm ex ijs, qui illinc ad nos venêre, quæ tanquàm in arcanis dicebant apud eos conseruari, memoria exactè potui cognoscere. I.

Imago Christi, Edessa Constantinopolim translata.

Vestis vultus Dominici non patitur interitum.

Psal. 71. CVM Dominus & Deus & Saluator noster Iesus Christus ad genus nostrum erigendum apud nos versaretur, erat, vt dicit Propheta, multitudo pacis in terra, & fuerat dissipatus multorum principatus, & administratio, cùm tanquàm ab vna zona, Romano Imperio cinctus esset vniuersus orbis terræ, & subiectus esset vni gubernatori. Ideò erat omnium cum omnibus secura congressio: neque sibi videbantur homines terram habitare diuisam, sed vt quæ ab vno Domino possideretur, & esset tota vnius opificis: & collum primo illi seruo inclinantes, pacem inter se agitabant. Quamobrem qui tunc quoque erat Edessæ Toparcha Abagarus, erat Ægypti Præsidi notus & amicus, & alterius ad alterum veniebant vtrinque ministri. Quocircà illo quoque tempore, quo Dominus noster & Deus paternam implens voluntatem, salutarem doctrinam proponebat hominibus, & per insignia miracula, ad fidem in eum habendam conuertebat homines: accidit vt quidã ex ministris Abagari, nomine Ananias, in Ægyptum vadens per Palæstinam, in Christum incideret, & eum procùl contemplaretur, verbis ab errore attrahentem multitudinem, & quæ omnem superabant opinionem, facientem miracula. Postquàm ergò iter suum confecisset in Ægyptũ, & ijs, quæ mandata fuerant, tractatis rediret, cùm recordaretur dominum suũ diuturno articulari morbo tyrannicè vexari, & nigra lepra consumi, & duplicem calamitatem, vel multiplicem potiùs morbum sentire, quòd & articulorum affligeretur doloribus, & lepræ malis cruciaretur, (aderat autem pudor quoque deformitatis, propter quam ab hominibus non erat adspectabilis: & neque solummodò erat ferè semper in lecto, sed amicos etiam, qui veniebant ad eum adspiciendum, præ pudore celabat) propterea hæc laborauit scire diligentiùs, vt posset certè renunciare domino suo, quò ille quoque fortè per eum sanitatem consequeretur. Inuenit ergo rursus Dominum in eisdem locis mortuos excitantem, cæcis visum donantem, claudos ad ingrediendum integros efficientem, sanosque & firmos reddentem omnes, qui aliqua laborabant infirmitate. II.

Abagarus toparcha.

Nigra isle pra labo rat.

Narrat Ananias seruus Vbagro miracula Christi.

POSTQVAM ergò persuasum habuit, & apertè cognouit hæc fieri à Domino, ea Abagaro reuersus significauit: & pluribus ea, quæ viderat & audierat, edocuit. Quamobrẽ vt qui rem in transitu comparãsset maiorem, quàm quæ ei commissa fuerat, & vt qui bona afferret nuncia, benignissimè fuit exceptus, & habitus fuit vnus ex maximè beneuolis. Et quoniam qui alicuius rei desiderio tenetur, tanquàm rapinam existimat, si quod promissum fuerit, differatur, re, quæ narratur, & spe ipsa hominem excitante: vehementiq; studio incitatur ad venandum id, quod significatum fue- III.